

**VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA**

**Využití židovských památek v cestovním ruchu nacházejících se na území
České republiky**

Usage of the Jewish Sights Located in the Czech Republic in Tourism

Vypracovala: Sabina Trojková

Vedoucí práce: Doc. Ing. Václav Lednický, CSc.

Uherské Hradiště 2011

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu doc. Ing. Václavu Lednickému, CSc. za pozornost, kterou věnoval mé práci a za jeho odborné rady při vypracování této bakalářské práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci na téma „Využití židovských památek cestovního ruchu nacházejících se na území České republiky“ včetně příloh vypracovala samostatně pod vedením doc. Ing. Václava Lednického, CSc. a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

.....
Vlastnoruční podpis

OBSAH

1.	ÚVOD	7
2.	METODIKA ZPRACOVÁNÍ A CÍL	8
1.	Metodika	8
2.	Cíle	8
3.	TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE	9
1.	Historie Židů	9
2.	Příchod Židů na naše území a jejich postavení	9
3.	Židé za protektorátu	10
4.	Židovské obce v ČR	11
5.	Židovské náboženství – Judaismus	11
6.	Kdo jsou ortodoxní Židé	11
7.	Židovské tradice a zvyky	12
1.	Obřízka	12
2.	Bar micva	12
3.	Svatba (chatuna)	12
4.	Připomínka zničení Chrámu	14
5.	Rituální čistota	13
8.	Symboly židovství	14
1.	Talit a tfilin	14
2.	Kipa	14
3.	Menora	15
4.	Davidova hvězda	16
5.	Synagoga	16
4.	POPIS ŽIDOVSTVÍ A JEDNOTLIVÝCH ŽIDOVSKÝCH PAMÁTEK	17
1.	Židovské svátky	17
1.	Šabat	17

2.	Jom kipur (Den smíření)	17
3.	Roš ha-šana (Nový rok)	18
4.	Pesach, Šavuot a Sukot	18
5.	Chanuka	19
2.	Praha – Pražské židovské město	19
1.	Asanace	19
2.	Staronová synagoga	20
3.	Pinkasova synagoga	21
4.	Španělská synagoga	22
5.	Klausová synagoga	23
6.	Starý židovský hřbitov	24
7.	Nová obřadní síň	25
8.	Židovské muzeum	25
3.	Praha – Libeň	26
1.	Stará synagoga	26
2.	Nová synagoga	26
4.	Praha – Smíchov	26
1.	Nový hřbitov	26
5.	Terezín	26
1.	Malá pevnost	27
2.	Hřbitov ghetta	28
3.	Kolumbárium, obřadní síň a márnice	28
4.	Mohyla a pomník	29
6.	Třebíč	29
1.	Židovská čtvrť	29
2.	Zadní synagoga	31
3.	Chudobinec	32
7.	Plzeň	32
1.	Velká synagoga	33
8.	Mikulov	33
1.	Židovská čtvrť	34
2.	Synagoga	34
3.	Židovský hřbitov	35

4.	Mikve – židovská lázeň	35
9.	Brno	36
1.	Synagoga Agudas Achim	36
2.	Polský templ	37
10.	Holešov	37
1.	Šachova synagoga	37
11.	Boskovice	38
1.	Židovské ghetto	38
2.	Synagoga maior	38
3.	Festival Boskovice	39
4.	Mikve	39
12.	Uherské Hradiště	40
1.	Synagoga	40
13.	Uherský Ostroh	40
1.	Židovský hřbitov	40
14.	Strážnice	40
1.	Synagoga	40
2.	Židovský hřbitov	41
5.	VÝSLEDKY PRÁCE A DOPORUČENÍ	41
1.	Židovské město v Praze – Josefov	42
1.	Srovnání návštěvnosti Židovského města v Praze v letech 2008 a 2009... ..	42
2.	Pražské židovské památky využívány k výstavám a expozicím	44
3.	Expozice	45
6.	ZÁVĚR	51
	REJSTŘÍK	55
	LITERATURA A PRAMENY	56
	SEZNAM PŘÍLOH	57
	PŘÍLOHY	58

1. ÚVOD

Téma bakalářské práce „Využití židovských památek v cestovním ruchu nacházejících se na území České republiky“ jsem si vybrala z důvodu mého velkého zájmu o židovské památky a židovskou kulturu. Práce je zaměřena zejména na popis a prezentaci židovských památek v České republice a prozkoumání jejich využití v cestovním ruchu.

Židovské památky jsou neodmyslitelnou součástí dnešního cestovního ruchu. Jsou cílem cest turistů nejen českých, ale také zahraničních. Židovské památky u nás lákají turisty nejen svou zajímavou architekturou, ale také svým náboženským podtextem.

Tato práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část se zaměřuje na objasnění židovství, vysvětlení židovských pojmů, svátků a tradic a také detailní popis jednotlivých židovských památek v České republice.

Praktická část je věnována pražskému židovskému městu – konkrétně Židovskému muzeu v Praze. Řešena je zde především využitelnost tohoto komplexu židovských památek. Jedním z hlavních aspektů je jeho návštěvnost, kterou jsem v této práci srovnávala v letech 2008 a 2009 podle výročních zpráv muzea. Dalším hlediskem je současné využití prostor muzea, které se skládá z 12 objektů.

V závěru jsem zaměřila na další významná města s židovskou historií v České republice – Třebíč, Mikulov, Boskovice.

2. METODIKA ZPRACOVÁNÍ A CÍL

1. Metodika

Údaje a informace, které jsem použila při psaní této bakalářské práce, jsem získala z tištěné literatury a internetových zdrojů, které jsou uvedeny v seznamu literatury a pramenů.

Mým prvním krokem před začátkem psaní této práce bylo pečlivé prostudování odborné literatury, která úzce souvisí s tématem. Převážně se jedná o literaturu zaměřující se za židovské památky, židovské zvyky a tradice a samozřejmě Židy. Tomuto kroku následovalo stanovení cíle této práce, jímž je využití židovských památek.

2. Cíle

Téměř v každém koutě České republiky můžeme v současnosti najít nějakou židovskou památku, ať už jde o synagogu, židovský hřbitov nebo třeba o rituální lázeň. Cílem mojí práce bylo zaměřit se pouze na nejznámější židovské památky na území republiky a prozkoumat jejich využití v cestovním ruchu. V praktické části jsem se zaměřila konkrétně na Židovské muzeum v Praze.

3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE

1. Historie Židů

Židé jsou semitským národem pocházejícím z oblasti Blízkého východu. Podle Starého zákona se Židé usadili v Kanaánu - dnešní Izraeli – odkud v 17. století př. n. l. byli nuceni utéct před suchem do Egypta. V Egyptě byli Židé zotročeni tehdejším faraonem Ramsesem II., odtud je vyvedl kolem roku 1230 př. n. l. Mojžíš. Ve Starém zákoně také najdeme zmínky o hoře Sinaj a desateru přikázání, o babylonském zajetí a podruží Římanů. To všechno donutilo Židy k rozptýlení do tzv. diaspory po celé Evropě a Blízkém východě. Nic se ale nezměnilo na tom, že byli často pronásledováni z náboženských důvodů a soustředěni ve zvláštních čtvrtích - ghettech - ze kterých se nesměli stěhovat.

V řadě evropských zemí postupně Židé získávali občanské svobody, což jim umožnilo zapojit se do politiky a kultury s většinovou společností. To také znamenalo začátek asimilace. Řada Židů se proslavila např. ve vědě, ve výtvarném umění, v literatuře, v politice, v hudbě atd. Jejich úspěchy ale vyvolávaly antisemitské reakce, což jsou předsudky nebo dokonce nenávist vůči Židům. Přetrvávající antisemitismus tak vedl ke vzniku židovského národního hnutí – sionismu, jehož hlavním cílem byl návrat Židů do Palestiny. Pronásledování Židů, které trvalo staletí, vyvrcholilo nacistickým vyhlazováním v koncentračních táborech, dnes známým jako holocaust nebo šoa. Při tomto vyhlazování bylo povražděno asi 6 milionů Židů. Nejednalo se už jen o náboženský antisemitismus, ale spíše o nacistický rasismus.

Až v roce 1948 byl založen židovský stát Izrael, ale většina Židů i přesto žije v diaspoře.

2. Příchod Židů na naše území a jejich postavení

Příchod Židů do Čech datujeme do 9. – 11. století. V průběhu dalších století se Židé zasloužili o značný rozvoj obchodu a řemeslného podnikání. Pravděpodobně se také podíleli i na vzniku a rozvoji mincovnictví.

V roce 1254 vydal Přemysl Otakar II. Židovská statuta (Statuta Judaeorum) a určil jimi postavení Židů v Českém království. „Statuta Judaeorum vyhlásila ve třiceti krátkých paragrafech základní zákony, které pevně stanovily poměr Židů k panovníkovi, omezovaly jejich styk s křesťanským obyvatelstvem a určovaly zásady platné pro značně autonomní správní a soudní praxi uvnitř židovských obcí. Židé byli přímými poddanými krále, který jim zaručoval ochranu, přislíbil svobodu náboženského života a povoloval obchodovat s penězi. Za slíbenou ochranu a výsady byla židovská obec povinna platit králi daně a poskytovat půjčky.“ podle T. Pěkného (2001, str. 23).

Podle Židovských statut byl jakýkoliv útok proti Židům chápán jako útok proti samotnému panovníkovi. Proto každý, kdo ublížil Židovi nebo ho dokonce zabil, pak musel zaplatit vysokou pokutu do panovnické pokladny a také vyplatit odškodné Židovi, kterému bylo ublíženo nebo jeho blízkým.

3. Židé za protektorátu

V předválečném Československu Židé disponovali velkou ekonomickou silou, která zahrnovala významné průmyslové a obchodní podniky. Holocaust přežilo asi 10% českých Židů, jejichž majetek byl bez výjimky zabaven, a to nejen na území tzv. Protektorátu Čechy a Morava, ale také na území Slovenského štátu.

Drtivá většina Židů, kteří žili před válkou na území Čech a Moravy, zahynula v koncentračních táborech, menší části se podařilo utéct před vlnou deportací a většina těch, kteří přežili holocaust, v letech 1948 a 1968 emigrovala. Od roku 1941 byli Židé hromadně zbaveni majetku a následně transportováni do ghatt na východ (např. Terezín) a poté z ghatt do vyhlazovacích táborů s plynovými komorami. Před započítáním hromadného vyvražďování Židů patřila k represím vůči nim nejen omezení na majetku, ale i řada dalších protektorátních

opatření (např. zákaz činnosti Židů v soudnictví nebo ve veřejné správě, zanikl pro ně nárok na nemocenskou dávku, nepřipustné bylo přiznat Židům odměny a neměli ani nárok na dovolenou). Od října 1941 nesměli ani děti nad 6 let na veřejnost bez žluté hvězdy s černým označením JUDE. V této době bylo pro každého obyvatele protektorátu rizikem se jakkoli stýkat s Židem.

Hromadné vyvražďování Židů nacisty započalo po 1. lednu 1942 Postupimskou dohodou, ve které byly dohodnuty podmínky „konečného řešení židovské otázky“.

4. Židovské obce v ČR

Členy Židovských obcí se mohou podle současných stanov Federace židovských obcí (dále jen FŽO) stát ti, kteří mají nejméně jednoho židovského prarodiče. V současné době máme 10 Židovských obcí v Čechách a na Moravě, které sdružuje jako hlavní orgán FŽO. Těchto 10 Židovských obcí působí v Brně, Děčíně, Karlových Varech, Liberci, Olomouci, Ostravě, Plzni, Praze, Teplicích a Ústí nad Labem. Podmínkou pro vznik a činnost takové Židovské obce je pravidelné konání bohoslužeb.

5. Židovské náboženství – Judaismus

Judaismus je monoteistickým náboženstvím tzn., že uctívá jednoho Boha, přičemž Boží jméno je jedním z nejposvátnějších v této víře vůbec. Nakládání s Božím jménem vyžaduje zvláštní úctu a obezřetnost.

Judaismus odmítá dogmata a podobné „nezvratné pravdy“. Po velmi dlouhou dobu bylo jediným dogmatem to, že Tóra je Boží zákon seslaný Bohem.

Teologie judaismu slouží jako základ mnoha jiných náboženství včetně dvou nejrozšířenějších, křesťanství a islámu.

Posvátnými spisy pro judaismus jsou Tanach a Tóra. Tanach je nazýván křesťany Starý zákon a biblisty pak Hebrejská Bible. Jedná se o hlavní normativní dílo, které určuje celkový charakter židovského náboženství a kultury. Tanach se skládá z Tóry, prorockých knih a spisů. Najdeme zde zmínky z dějin světa od jeho stvoření až do stavby druhého jeruzalémského chrámu.

6. Kdo jsou ortodoxní Židé

Ortodoxní judaismus je proud judaismu, který v současnosti zastává zhruba 30% Židů na světě. Tento termín se objevil až začátkem 20. století, kdy se začaly od judaismu odštěpovat volně smýšlející skupiny. Název ortodoxní pochází z řečtiny (orthos – správný, doxa – sláva). Ortodoxní Židé o sobě často též hovoří jako o „tradičních Židech“, čímž zdůrazňují věrnost tradici, konkrétně tradici židovského náboženství. Tito lidé jako celek jsou tradiční stoupenci rabínského judaismu a považují se za jediný věrný zdroj neměnné víry Izraele. Ortodoxní judaismus klade důraz na autentičnost zjevení Tanachu (akronym, kterým se v židovství označují posvátné spisy, jež jsou součástí Bible) a plnou autoritou rabínského zákona a jeho interpretace v Talmudu a dalších dílech rabínské literatury.

7. Židovské tradice a zvyky

1. *Obřízka*

Náboženský život židovských chlapců začíná osmý den po jeho narození obřízkou – hebrejsky brit mila. V Judaismu je tento zvyk znamením smlouvy s Bohem, kterou uzavřel Abrahám, praotec židovského národa. Židovští chlapci během tohoto obřadu také dostanou hebrejské jméno.

2. *Bar micva*

Dívky jsou považovány za děti do dvanácti let svého života, chlapci do třinácti. Do té doby za ně nese odpovědnost otec. Pokud se chlapec ve třinácti letech svého věku stává bar micva (doslova synem povinnosti), je plně odpovědný v náboženské oblasti. „Bar micva je prohlášen na slavnosti, která se koná v synagoze první sobotu po jeho třináctých narozeninách. Je poctěn předčítáním z Tóry a Proroků, někdy mívá i kázání na téma týdenní sidry. Po ukončení bohoslužeb pořádá rodina na chlapcovu počest hostinu a oslavenec dostává dary.“ podle T. Pěkného (2001, str. 162).

U dívek se pak jedná o bat micva, při níž pronáší obvykle v synagoze přednášku z Tóry a i ony dostávají dary.

3. *Svatba (chatuna)*

Obřad provádí rabín, který slouží jako soudce. Bezprostředně před obřadem je nutné navštívit židovskou rituální lázeň (mikve) a držet půst. Svatba se v některých dnech nesmí konat, např. o šabat a svátcích apod.

Nevěstě je dána svatební smlouva – ketuba – kterou opatruje po celou dobu trvání manželství. Svatba se provádí pod baldachýnem – chupou – bývá zvykem, že chupu drží čtyři svobodní mládenci. „Obřad zahájí nevěsta tak, že sedmkrát ženicha obejde, zasnoubení se stává závazným poté, co ženich navleče na prst prsten. Vlastnímu sňatku předchází veřejné předčítání ketuby, na závěr rozbíjí ženich sklenici, při hostině pronáší kázání na téma z Písma či Talmudu apod.“ napsal T. Pěkný (2001, str. 162)

Rozvod judaismus nezakazuje, rabínský soud ho však povolí až tehdy, selhali-li všechny možnosti smíru.

4. *Pohřeb*

Zesnulý Žid je pohřben v rakvi nebo pouze zahalen do svého talitu, oblečen v bílém pohřebním rubáši, nazývaném též kitl. Zpopelňování je většinou zakázáno, ačkoli jsou k nalezení hroby, kde jsou zesnulí zpopelněni. Na pohřbu se pronášejí zádušní modlitby, pozůstalí jsou nazýváni avelim (doslova truchlící) a vztahují se na ně zvláštní povinnosti – prvních sedm dní po úmrtí drží tzv. šiva (doslova Sedm), kdy říkají zvláštní modlitby a jsou na ně také kladeny menší požadavky ohledně sváteční liturgie. Muži se během sedmi dnů šivy neholí.

Zvykem také bývá po pohřbu studovat Mišnu (duši) pro uchování vzpomínek na zesnulého. Na hroby je zvykem dávat místo květin a svíček kamínky, ke hrobům významných učenců se pak připojují i přání nebo prosby napsané na kousku papíru.

5. *Připomínka zničení Chrámu*

Zbožní Židé mají ve zvyku nechat jednu stěnu ve svém příbytku případně její část neomítnutou (má vypadat jako „nedokončená“), a to na paměť zničení Chrámu. Dokud není postaven Dům Boží, nemůže být ani úplně dostaven dům pro člověka. Na stěnu, která je obrácena k Jeruzalému, se pak někdy věší obrázek nazvaný Mizrach (doslova Východ), který věřícím ukazuje směr k Jeruzalému, což je podstatné obzvláště pro čas modliteb.

6. *Rituální čistota*

Židé si vždy před jídlem umývají ruce a to tak, jako byly ruce omývány kohenům (židovští kněží), když žehnali v Jeruzalémském Chrámu. Omývání rukou se provádí pomocí nádoby se dvěma uchy (hebrejsky *natla*) a třikrát se poleje vodou pravá a poté levá ruka. Při tom se říká požehnání „*al netilat jadajim*“ (doslova za umývání rukou). Takové rituální omývání rukou se provádí vždy před jídlem, v případě kohenů před žehnáním, a po návštěvě hřbitova.

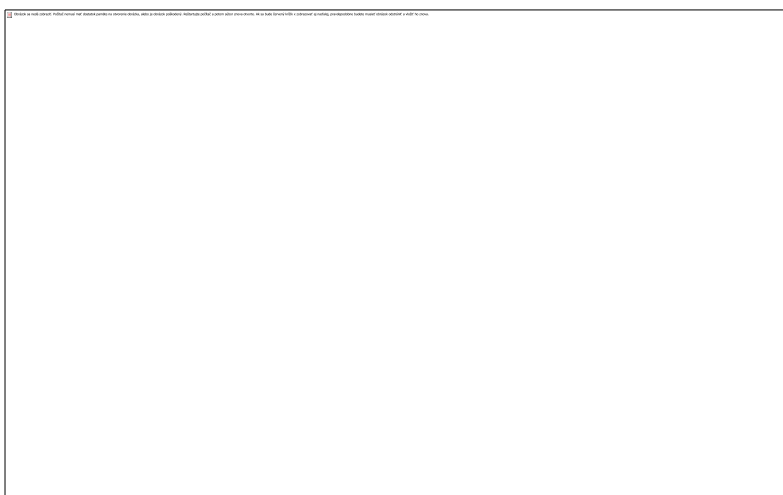
Židé každý týden chodí vykonat očistnou koupel do rituální lázně, zvané *mikve*. Tato lázeň nemá žádné zvláštní požadavky, pouze je nutné, aby voda v této lázni byla proudící. Do této lázně se musí člověk ponořit úplně celý bez jediného kousku oblečení či šperků, aby se voda dotkla každého místa na lidském těle.

V moravských Boskovicích u Mikulova byla jako první na Moravě zpřístupněna pro návštěvníky židovská rituální lázeň – *mikve*. Tato *mikve* byla objevena náhodou zhruba před třemi lety při vyklízení sklepních prostor.

8. **Symbyly židovství**

1. *Talit a tfilin*

Talit je modlitební plášť, který Židé nosí při modlitbě. Zbožní Židé však chodí v *talitech* i o svátcích i po ulicích a někteří během všedního dne nosí *tfilin* (modlitební řemínky) až do odpoledních hodin.

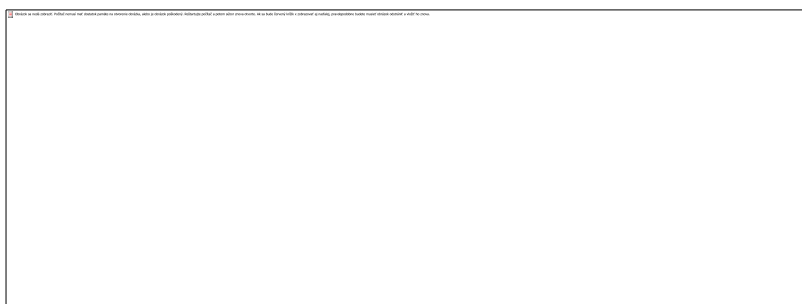

Obrázek 1: ukázka talitu - modlitebního pláště

Zdroj: <http://www.messianic-mall.com>

2. *Kipa*

Kipa nebo proslulejším názvem jarmulka je pokrývka hlavy, kterou Židé nosí ve shodě s tradicí svého náboženství. Podle něj má mít člověk hlavu pokrytou proto, aby nestál před Bohem „nahý“. Je tedy určitým vyjádřením úcty k Bohu. Původ této pokrývky hlavy spadá do pobiblických dob, podle Talmudu zbožný Žid povinen nosit kipu při modlitbě, při studiu Tóry, při návštěvě synagogy či hřbitova a při jídle.

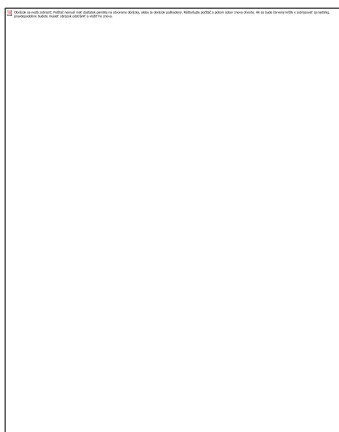
Obrázek 2: jarmulka neboli kipa

Zdroj: <http://www.feitoria.com.pt>

3. *Menora*

Toto označení patří tradičnímu symbolu judaismu, sedmiramennému svícnu. Slovo Menora je odvozeninou z hebrejštiny a v našem jazyce znamená „světlo“ nebo také „lampa“.

V Tóře jsou v knize Exodus sepsány instrukce pro zhotovení menory: „Zhotovíš svícen z čistého zlata. Svícen bude mít vytepaný dřík a prut; jeho kalichy, číšky a květy budou s ním zhotoveny z jednoho kusu. Z jeho stran bude vycházet šest prutů, tři pruty svícnu po jedné straně a tři pruty svícnu po druhé straně. Na jednom prutu budou tři kalichy podobné mandloňovému květu: číška a květ. A tři kalichy podobné mandloňovému květu na druhém prutu: číška a květ. Tak to bude na všech šesti prutech vycházejících ze svícnu. Na svícnu budou čtyři kalichy podobné mandloňovému květu s číškami a květy. Jedna číška bude pod jednou dvojicí prutů, druhá číška bude pod druhou dvojicí prutů a třetí číška bude pod třetí dvojicí prutů; tak to bude u všech šesti prutů vycházejících ze svícnu. Příslušné číšky a pruty budou s ním zhotoveny z jednoho kusu; všechno bude vytepané z čistého zlata i nůžky na knoty a pánve na oharky. Bude zhotoven se všemi těmito předměty z jednoho talentu čistého zlata.“ z Exodu (25, 31 – 39).

Obrázek 3: Menora

Zdroj: <http://dic.academic.ru>

4. Davidova hvězda

Jedná se o šesticípou hvězdu, symbol Židů, judaismu a státu Izrael, jak můžeme vidět na jeho vlajce. Symbolizuje souhvězdí, pod kterým Židé čekali na příchod Mesiáše, a také šest pracovních dní, kde je středem šabat. Tento „symbol“ také znamená rovnováhu.

5. *Synagoga*

Tak jako křesťané mají své kostely, tak vyznavači judaismu mají synagogy. Jsou to židovské modlitebny, které neslouží jenom jako místo pro bohoslužebná setkání, ale také jako místo společenských setkání nebo náboženského studia.

Synagoga se může *Obrázek 4: Davidova hvězda* nacházet v jakékoli budově, ale jedna její strana musí být orientována směrem k Jeruzalému. Dvnitř synagogy se podle tradice mělo sestupovat, z čehož plyne, že by měla ležet pod úrovní země. To ale, na rozdíl od orientace směrem k Jeruzalému, není pravidlem. V této náboženské stavbě by také měl být uložen svitek z Tóry a neměly by se v ní nacházet žádné obrazy lidí nebo bohů.

Součástí synagogy někdy bývá i byl rabína nebo šámese (správce objektu).

4. POPIS ŽIDOVSTVÍ A JEDNOTLIVÝCH ŽIDOVSKÝCH PAMÁTEK

1. Židovské svátky

Židé dodržují spoustu různých svátků jako svaté nebo světské připomenutí důležitých událostí ze své historie.

1. ŠABAT

Každotýdenní oslava, která naruší rytmus všedního života židovské komunity, vyhrazená pro bohoslužby a svěcení dne odpočinku. „Oslava začíná západem slunce šabatového předvečera (krev šabat) v pátek a končí v sobotu po východu hvězd. Dodržováním šabatu si Židé připomínají, že to byl Bůh, kdo požehnal sedmý den na konci prvního týdne Stvoření a stanovil, aby byl tento svatý den (šabat kodeš) svěcen. Příkaz je opakován v Bibli a je i jedním z Desatera přikázání.“ napsal ve své knize T. Pěkný (2001, str. 173).

Tento svátek charakterizuje především zákaz práce. „Podle halachy (celkový souhrn židovského náboženského práva) je o šabatu zakázáno 39 hlavních kategorií prací a jejich odvozeniny: tak je vedle zřejmých omezení (placená práce jako o všedních dnech) zakázána jako forma tvořivé činnosti i manipulace s ohněm, dále zacházení s penězi, vaření a pečení, šití a zašívání, psaní, hra na hudební nástroje a další činnosti včetně cestování. Zakázán je také jakýkoli skutek, který není ve shodě s udržováním šabatové atmosféry.“ podle T. Pěkného (2001, str. 174).

2. *JOM KIPUR (Den smíření)*

Je jedním z „vysokých svátků“ v judaismu. Může být také nazýván jako Den trýznění duší nebo Den očisty od hříchu. Tento den je pro mnoho lidí jedním z nejvýznamnějších dnů v židovském kalendáři. Symbolizuje den, kdy odpustil Bůh Izraeli zhotovení zlatého telete a tento den se také Abrahám obřezal a uzavřel tak smlouvu s Hospodinem. Dnes se tento den připomíná více než 24 hodin trvajícím půstem a intenzivními modlitbami. Jom Kipur může být také nazýván jako šabat šabatů.

3. *ROŠ HA-ŠANA (Nový rok)*

Jedná se o dvoudenní svátek, který se slaví mezi 1. a 2. tišri (mezi 6. zářím a 4. říjnem) a má několik významů, které vychází z jednotlivých označení tohoto svátku v Tóře jako např. Den trubení, Den vzpomínání nebo Den soudu. Název Den trubení upozorňuje na důležitý moment novoroční bohoslužby, a to trubení na sofar (hudební nástroj), jež má pobídnout ke zpytování svědomí. Den vzpomínání proto, aby si Židé vzpomněli na všechny skutky z minulého roku. A název Den soudu má připomenout, že toho dne je svět souzen Bohem.

4. *PESACH, ŠAVUOT A SUKOT*

Jedná se o poutní svátky, které mají tři společné základní rysy: jsou radostné, jsou úzce spjaty s oslavou úrody a také připomínají významné události z dějin Izraele.

Svátek Pesach se slaví osm dní (v březnu nebo v dubnu), tento termín se blíží křesťanským Velikonocům. Pesach je svátek, který oslavuje jednu z největších událostí biblických dějin Izraele, vysvobození z egyptského otroctví, zrození Izraele. O tomto svátku je kladen důraz na domácí bohoslužbu. Její součástí je také slavnostní hostina zvaná seder (pořádek) se symbolickými pokrmy se symbolikou odchodu z Egypta (oběť beránka, hořké byliny maror – hořká chuť připomíná otroctví aj.).

Dalším z Poutních svátků je Šavuot (svátek týdnů), slaví se sedm týdnů po Pesachu (zhruba ve druhé polovině května). V Tóře je také označován jako svátek sklizně nebo svátek prvotin. „Mezi zbožnými Židy je zvykem navštěvovat večer před začátkem svátku zvláštní studijní kroužky, kde se sejdou před půlnocí a setrvávají až do svítání), čtou sbírky posvátné literatury (tikun lejl šavuot), účastní se kázání a diskusí a posilňují se tradičním svátečním jídlem.“ podle T. Pěkného (2001, str. 177)

Stejně jako svátky Pesach a Šavuot je také poslední ze tří poutních svátků Sukot úzce spojen se zemědělstvím a také trvá necelý týden. „Je poděkováním za dary přírody, ale i připomenutím hojnosti, jíž se Židům, v kontrastu s nedostatkem, který zažívali po čtyřicet let svého putování pouští, dostalo v Zemi zaslíbené.“ podle T. Pěkného (2001, str. 178). Nejvýraznějším znakem tohoto svátku je splnění biblického příkazu, který vyžaduje, aby věřící po dobu sedmi dní žil v provizorním přístřešku zvaném suka.

5. *CHANUKA*

Jedná se o svátek zasvěcení či svátek světel. Slaví se osm dní během našeho listopadu a prosince a je vzpomínkou na osvobození Jeruzaléma, očištění chrámu a obnovení chrámové bohoslužby. „Důležitou roli v chanukových zvycích hraje posupné zapalování osmiramenného svícnu, zvaného chanukija.“ napsal ve své knize T. Pěkný (2001, str. 179)

2. **Praha - Pražské židovské město**

Pražské židovské město, také známé jako Josefov, je městskou čtvrtí a nejmenší katastrálním územím v Praze. Rozloha této čtvrti je asi 8,81 ha a je obklopena Starým Městem. V roce 1850 bylo židovské město pojmenováno Josefov, a to podle Josefa II., syna Marie Terezie. Josef II. totiž v roce 1781 vydal toleranční patent, a tím se zasloužil o zrovnoprávnění židovského obyvatelstva. Předtím se židovskému městu říkalo židovské ghetto.

Josefov je v dnešní době součástí městské části Praha 1 a žije v něm na 1800 obyvatel.

1. Asanace

Koncem 19. století bylo židovské ghetto odsouzeno k asanaci. Ještě dnes vedou historikové spory o tom, co bylo pravým důvodem k tomuto soudu. Někteří tvrdí, že důvodem byly neřešitelné hygienické podmínky, jiní zase zastávají názor, že šlo o snahu podnítit nový stavební rozvoj oblasti a získat tak lukrativní pozemky v centru města. Město toužilo spíše po moderních ulicích vídeňského nebo pařížského typu a ne po křivolakých středověkých uličkách.

Podle asanačního plánu byly zbourány všechny domy, několik synagog a systém ulic měl být přebudován. Zůstalo pouze 6 synagog, židovská radnice a Starý židovský hřbitov.

K podobným „asanacím“ došlo i v jiných evropských městech, např. ve Vídni.

2. Staronová synagoga

Dnes významnou historickou památkou lákající nejen turisty je Staronová synagoga, která je jednou z šesti, které ustály asanaci. Jedná se o jednu z nejstarších synagog v Evropě, která se stále užívá k náboženským obřadům. Zároveň je také nejstarší dochovanou stavbou Josefova. Tato gotická stavba byla postavena ve druhé polovině 13. století jako Nová synagoga, protože v dnešní ulici Dušní již existovala Stará synagoga.

„V Židovském Městě, kde se muselo vždy počítat s každým metrem plochy, se synagoga těšila zvláštní výsadě: nestala se nikdy součástí okolní zástavby a v jejím sousedství býval vždy volný prostor, využívaný většinou jako vnitřní tržiště. Díky tomuto postavení a také díky své pevné konstrukci zůstala uchráněna většího poškození, které pravidelně při požárech postihovalo ostatní budovy ghetta, a stojí tu dodnes jako jeho nejstarší dochovaná stavba. V roce 1863 byla opravena v puristickém duchu, důkladná restaurace, během níž byly odkryty staré omítky a prozkoumáno obvodové zdivo, se uskutečnila v letech 1921 – 26.“ podle knihy T. Pěkného (2001, str. 395).

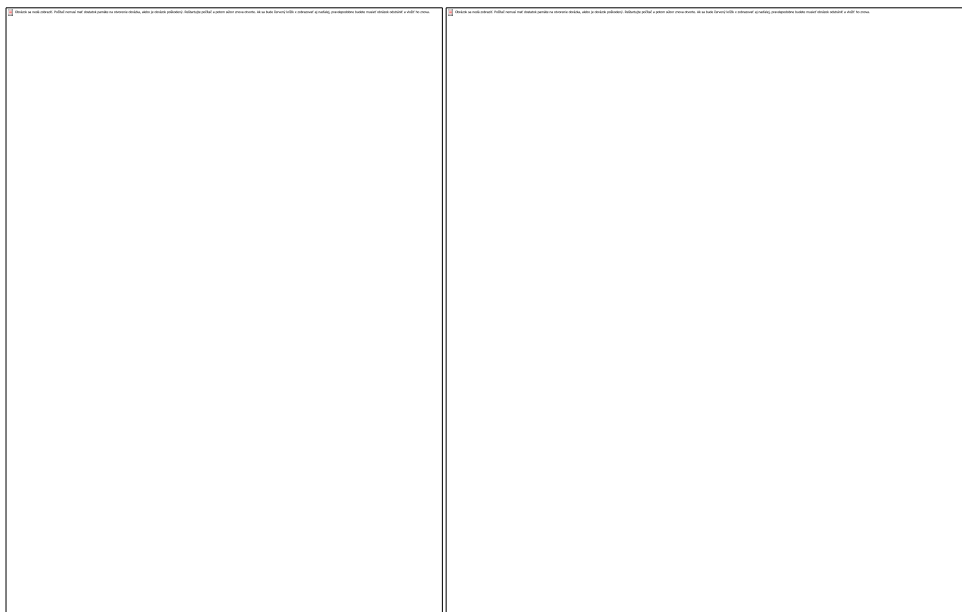
Obrázek 5: Pohled na Staronovou synagogu z Pařížské ulice

Zdroj: <http://www.matkamest.cz>

3. Pinkasova synagoga

Další významnou dochovanou stavbou Josefova je renesanční Pinkasova synagoga, která byla vystavěna v roce 1535 a pojmenována po krakovském rabínu Pinkasovi. Nejprve sloužila rodině stavitele jako soukromá modlitebna, později zde byla vybudována rituální lázeň mikve a veřejná synagoga. V dnešní době je ve správě Židovského muzea a slouží jako

památník obětí holocaustu. Stěny uvnitř synagogy jsou pokryty jmény Židů, kteří se stali oběťmi koncentračních táborů za 2. světové války a není známo, kde jsou jejich těla.

Obrázek 6: Pinkasova synagoga zvenčí a její interiér

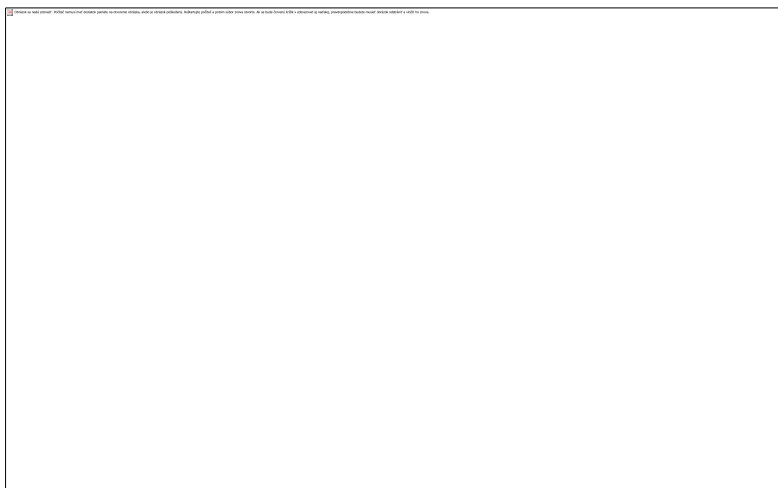
Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

4. Španělská synagoga

Tato stavba byla postavena v maursko-španělském stylu roku 1868 a je nejmladší synagogou postavenou v pražském Josefově.

Na místě Španělské synagogy dříve stávala synagoga známá jako Stará škola, jejíž vznik se datuje na přelom 11. a 12. století.

V současné době se v synagoze nachází expozice Židovského muzea. Součástí expozice je výstava stříbrných předmětů z českých a moravských synagog umístěná v někdejší zimní modlitebně, v galerii Roberta Guttmanna v zadním traktu se konají krátkodobé umělecké výstavy s židovskou tematikou. Kromě bohoslužeb se zde pořádají i koncerty vážné hudby.

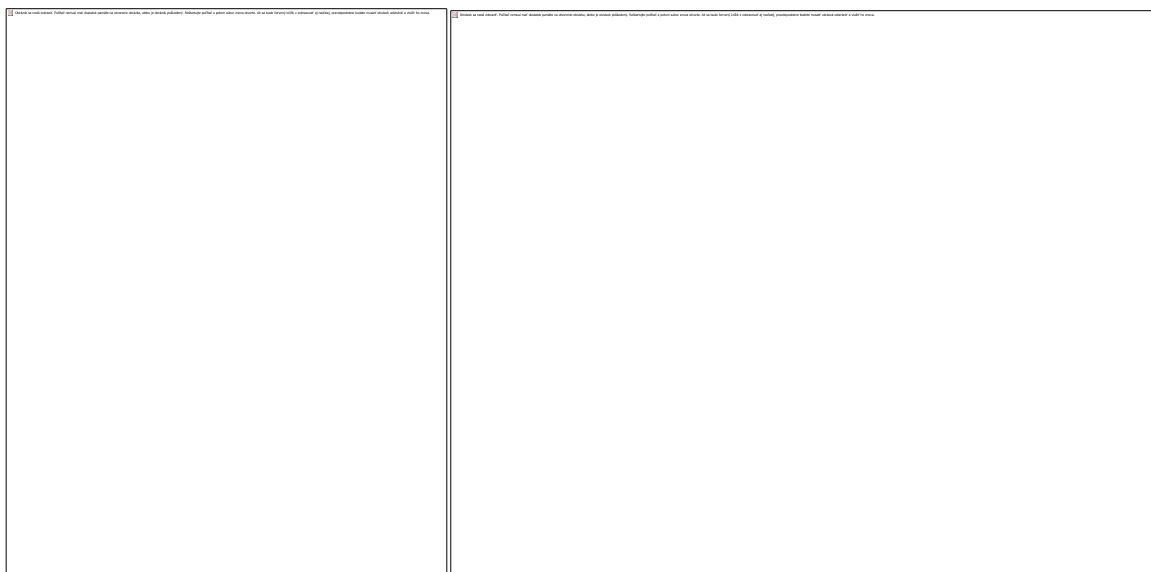

Obrázek 7: Španělská synagoga

Zdroj: <http://www.vyletnik.cz>

5. Klausová synagoga

Původní Tříklausová synagoga byla komplexem tří staveb – dvou synagog a ješivy – vybudovaných koncem 16. století Mordechajem Maiselem. „Synagoga byla postavena v barokním slohu v letech 1689-94 zásluhou Šaloma Kohena. Podélný síňový prostor je sklenut valenou klenbou prostoupenou čtyřmi páry lunet a zdobenou bohatou raně barokní štukovou výzdobou s motivy akantového listu, ovocných festonů a mašlí. Stěny jsou členěny pilastry.“ Podle knihy P. Večeřové (2009).

Obrázek 8: Klausová synagoga společně se hřbitovem a její interiér

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

6. Starý židovský hřbitov

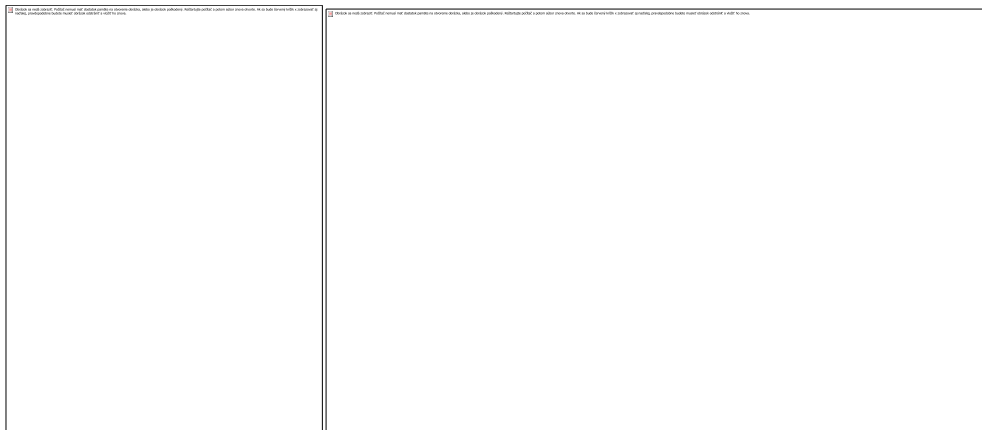
„Starý židovský hřbitov je dnes patrně nejstarším a nejlépe dochovaným židovským hřbitovem v Evropě. Byl založen v 1. polovině 15. století a v následujících staletích byl několikrát rozšiřován. Pohřbívalo se zde až do zákazu pohřbívání ve vnitřním městě v roce 1787.“ podle knihy P. Večeřové (2009, str. 20).

Nejstarší židovské „pohřebiště“ se nacházelo v prostoru dnešní Míšeňské ulice, druhý takový hřbitov se pak jmenoval Zahrada židovská a ležel poblíž Vyšehradské cesty na Novém Městě pražském. Starý židovský hřbitov je tedy třetím židovským hřbitovem v Praze.

Nejstarší náhrobní kámen, který byl na Starém židovském hřbitově nalezen a pochází z roku 1439, patří Avigdorovi Karovi, pražskému rabínovi a básníkovi. Od zmíněného roku 1439 začíná kontinuální řada pomníků, a to až do roku 1787, ze kterého také pochází poslední pomník Mojžíše Lipmana Becka.

„Do současnosti se dochovala 12 000 náhrobků a 21 tumb.“ podle knihy P. Večeřové (2009, str. 20). Na hřbitově jsou pohřbeni také mnozí významní lidé židovské komunity, jako například velký náboženský učenec a pedagog rabín Jehuda Liwa ben Becalel zvaný rabi Löw, dále primas židovského města Mordechaj Maisel, renesanční učenec, matematik a astronom David Gans nebo také vědec a polyhistorik Josef Šelomo Delmedigo.

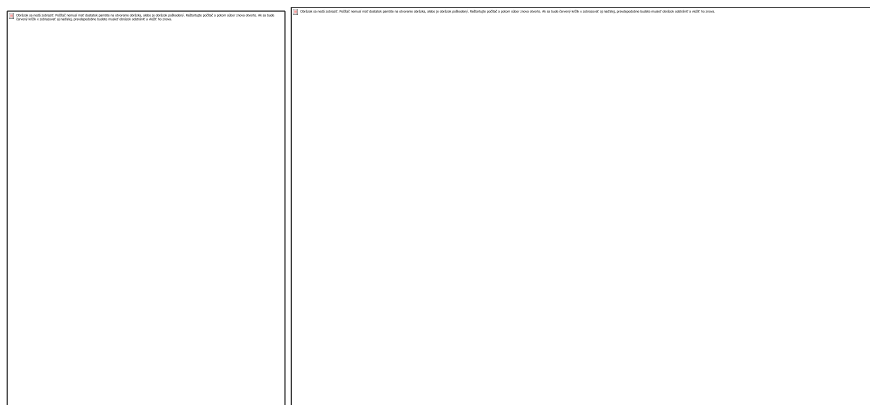
Obrázek 9: Ukázky náhrobků Starého židovského hřbitova

Zdroj: <http://www.euroagentur.cz>

7. Nová obřadní síň

„Nová obřadní síň byla postavena v novorenesančním slohu na začátku 20. Století podle plánů architekta J. Gerstla a A. Gabriela na místě starší budovy pohřebního bratrstva. V suterénu se nacházela márnice, v prvním patře spolková místnost. Současně byl mezi obřadní síní a Klausovou synagogou zřízen nový vstup na hřbitov. Svému účelu sloužila do první světové války.“ podle knihy P. Večeřové (2009, str. 21).

Od roku 1926 využívá prostory obřadní síně Židovské muzeum pro své výstavy a expozice.

Obrázek 10: Obřadní síň zvenčí a její interiér

8. *Židovské muzeum*

„Židovské muzeum, založené v r. 1906, je dnes největším muzeem toho druhu v Evropě! Ve svých sbírkách má téměř 40 000 předmětů a 100 000 knih z území Čech a Moravy. U jeho zrodu stáli historik dr. Salomon Hugo Lieben a předseda pražské židovské obce a rady židovských obcí v Čechách a na Moravě dr. August Stein. Původním záměrem bylo zachovat cenné umělecké předměty z pražských synagog, které byly v rámci asanace Židovského Města na přelomu 19. a 20. století zbořeny.“ napsala ve své knize P. Večeřová (2009, str. 21).

V současné době Židovské muzeum v Praze nabízí návštěvníkům prohlídku svých expozic v šesti historických objektech, kterými jsou Maiselova synagoga, Španělská synagoga a Pinkasova synagoga, dále Starý židovský hřbitov, Klausova synagoga a Obřadní síň.

3. **Praha – Libeň**

Nejenom Pražské židovské město skýtá spoustu židovských památek. Další takové najdeme i v jiných částech Prahy, např. v Libni.

1. *Stará synagoga*

Dnes už neexistující židovskou památkou Libně byla asi do roku 1860 Stará synagoga. „Na jejím místě byl postaven obytný dům, na jehož místě byla před r. 2000 postavena moderní administrativní budova.“ podle knihy P. Večeřové (2009, str. 24).

2. *Nová synagoga*

„Nová synagoga byla postavena v novorománském slohu s orientálními prvky v letech 1846 - 1858. K bohoslužebným účelům sloužila do druhé světové války. Poté jako skladiště.“ podle knihy P. Večeřové (2009, str. 24).

V současnosti je synagoga příležitostně využívána ke kulturním účelům.

4. Praha – Smíchov

Stejně jako v pražské části Libeň se i na Smíchově kdysi nacházela Stará synagoga, na jejímž místě dnes stojí obchodní centrum. Z památek, které se na Smíchově dochovaly dodnes, zmíním Novou synagogu a Nový hřbitov.

1. Nový hřbitov

„Nový hřbitov byl založen v r. 1903 jako samostatná část komunálního hřbitova. Pohřbívalo se zde do r. 1973 a sporadicky do r. 1990. Po r. 1980 byl zmenšen o severní část s dětským oddělením.“ podle knihy P. Večeřové (2009).

Dochovalo se asi 800 náhrobků. Zajímavá je mezi nimi novobarokní hrobka Porgesů z Portheimu, ve které jsou pohřbeni např. básník Friedrich Adler nebo Rudolf Fuchs.

5. Terezín

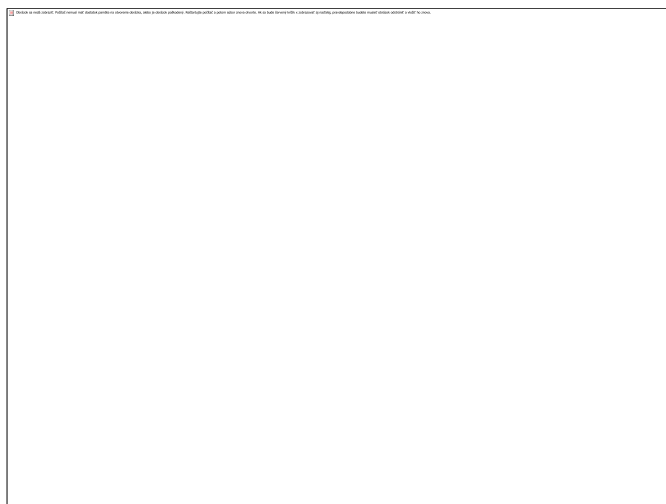
Terezín je město nechvalně proslulé nacistickým koncentračním táborem za 2. světové války. Konkrétně se jednalo o věznici gestapa v Malé pevnosti od roku 1940 a o židovské ghetto v Hlavní pevnosti od roku 1941.

Původně žilo ve městě Terezín asi 3 500 „civilních“ obyvatel. „V ghettu bylo najednou internováno až 56 700 osob. Do května 1945 prošlo Terezínem 154 000 lidí nejrozumnějších národností. Více než 34 000 osob zemřelo přímo v Terezíně, 87 000 bylo postupně odvezeno transportními vlaky do vyhlazovacích táborů a jen asi 30 000 se v Terezíně dočkalo osvobození. Mezi významné osobnosti, které zde zemřely v terezínském ghettu, patří např. německý rabín Leopold Lukasch, po němž je pojmenována cena lidskosti a tolerance, kterou každoročně uděluje univerzita v Tübingenu a také český spisovatel Karel Poláček.“ napsala ve své knize P. Večeřová (2009, str. 153).

1. Malá pevnost

Bylo zde popraveno nebo umučeno asi 2 600 židovských vězňů z celkového počtu 32 000 žen a mužů, jež tudy prošli. „Životní podmínky uvězněných byly velice těžké, vězni byli nuceni k vysilující otrocké práci. Většina jich pracovala mimo pevnost u různých firem

v okolí a do posledních dnů války se podílela na válečné výrobě a práci pro říši. Údržbu a chod věznice včetně obdělávání přilehlých polí a výstavby různých objektů zajišťovala tzv. vnitřní komanda. Od r. 1943 se v Malé pevnosti prováděly i popravy bez soudního řízení.“ podle knihy P. Večeřové (2009).

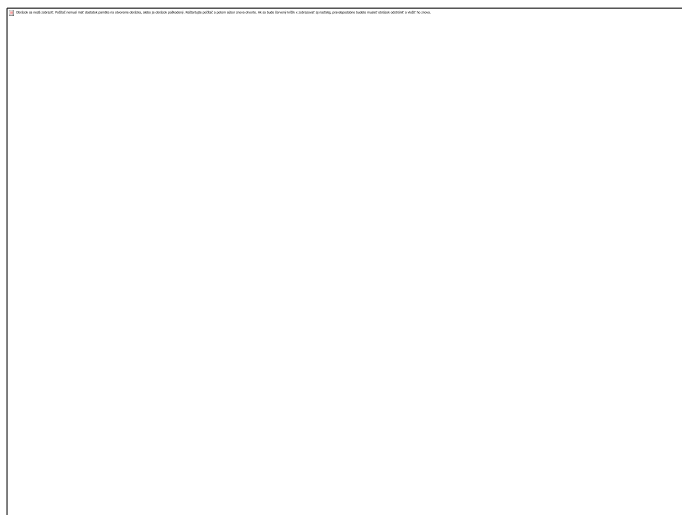

Obrázek 11: Malá pevnost

Zdroj: <http://www.pamatnik-terezin.cz>

2. Hřbitov ghetta

Bylo zde pochováno celkem 9 000 těl v jednotlivých i hromadných hrobech. „V roce 1974 získal hřbitov jednotnou pietní úpravu – symbolické náhrobní kameny, památník v podobě stylizovaného sedmiramenného svícnu. Náhrobky jednotlivců se jmény pohřbených byly přemístěny k západnímu okraji hřbitova. Uprostřed hřbitova se nachází krematorium z r. 1942.“ podle P. Večeřové (2009).

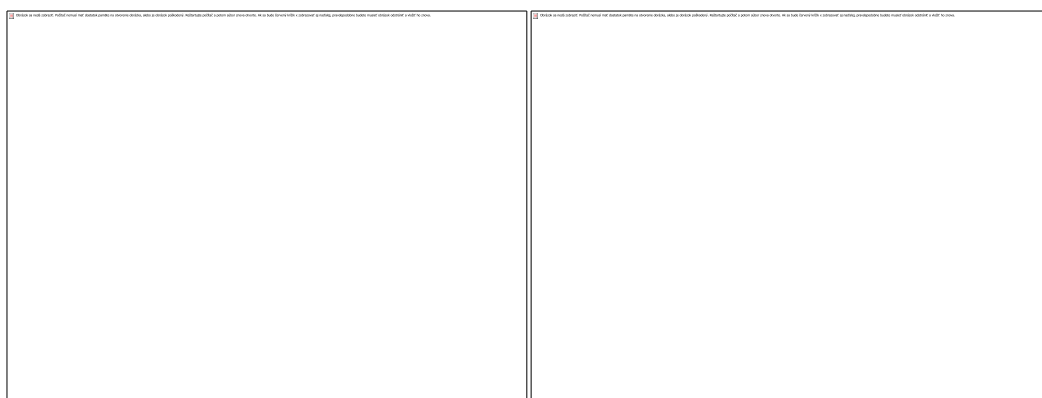

Obrázek 12: Hřbitov ghetta - Terezín

Zdroj: <http://www.pamatnik-terezin.cz>

3. Kolumbárium, obřadní síň a márnice

Veřejnosti jsou přístupné také pietně upravené kolumbárium, ve kterém se ukládaly urny obětí z ghetta, z věznice v Malé pevnosti a později i z litoměřického koncentračního tábora. Tyto urny – bylo jich asi 22 000 - byly později vysypány do řeky Ohře.

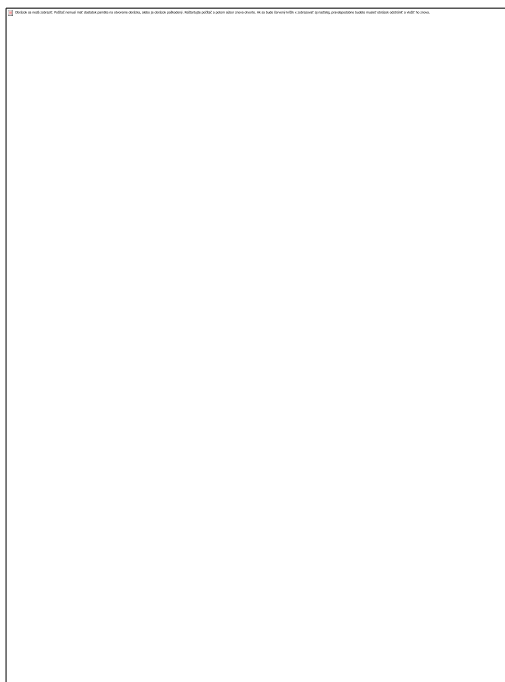

Obrázek 13: Vlevo kolumbárium, vpravo márnice - Terezín

Zdroj: <http://www.pamatnik-terezin.cz>

4. Mohyla a pomník

Mohyla a pomník se nachází v místě, kde byly v listopadu 1944 na příkaz nacistů vysypány do řeky Ohře zpopelněné ostatky zemřelých vězňů.

Obrázek 14: Pietní místo u Ohře - Terezín

Zdroj: <http://www.pamatnik-terezin.cz>

6. Třebíč

Město kdysi patřilo k významným střediskům židovské kultury na Moravě. Unikátní židovské památky se dochovaly dodnes a stále zůstávají cenným svědectvím soužití Židů a křesťanů.

Každoročně se v Třebíči koná významný festival židovské kultury nazvaný Šamajim Třebíč.

1. Židovská čtvrť

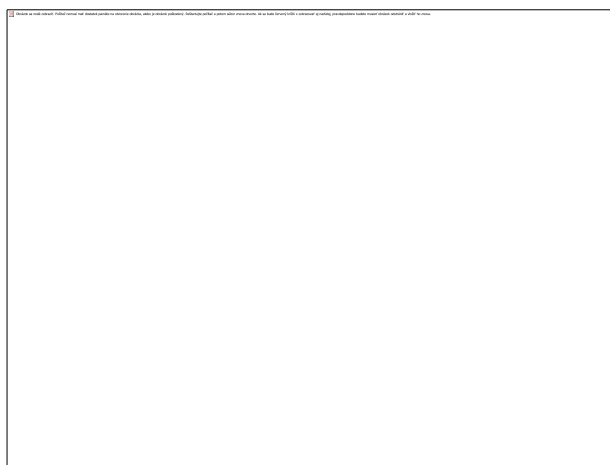
Světový význam českých židovských památek potvrzuje i skutečnost, že dvanáctou českou památkou zapsanou na seznam světového kulturního dědictví UNESCO se v roce 2003 stala právě židovská čtvrť Zámostí spolu s bazilikou sv. Prokopa v Třebíči jako jedinečný příklad soužití křesťanské a židovské kultury. Zámostí je první židovskou památkou mimo Izraele, která se na seznam památek UNESCO dostala.

Pozoruhodně zachované židovské město se dvěma synagogami a sto dvaceti třemi budovami včetně radnice, rabinátu, židovské školy, chudobince, nemocnice, rituálních jatek, koželužny a hřbitova s obřadní síní je skutečným unikátem. Třebíčský židovský hřbitov je s téměř třemi tisíci kamennými náhrobky jedním z největších židovských hřbitovů v ČR. Jeho

hroby dokládají vývoj židovských náhrobních kamenů po několik století, během nichž se ozdobné hebrejské nápisy střídají s českými a německými.

První zmínka o židovské čtvrti se objevila v roce 1410 v Jihlavské zemské knize. Z tohoto dokumentu však vyplývá, že se nejednalo o nijak rozsáhlou komunitu nebo dokonce ghetto, ale o několik rodin žijících na různých místech ve městě. O ghettu můžeme hovořit až od roku 1723, kdy vstoupil v platnost zákon o tom, že Židé musí žít povinně v ghettech. V ghettu žilo několik set lidí. Nejvyšší počet obyvatel byl zaznamenán v roce 1850 a to 1170 osob. V průměru se o jeden dům dělilo 11 lidí.

„Od r. 2001 vede areálem židovského ghetta naučná stezka se 14 zastaveními, která provede návštěvníka prostorem bývalého židovského ghetta a upozorní na nejdůležitější památky a místa židovské historie.“ podle P. Večeřové (2009, str. 250)

*Obrázek 15: Jeden z dochovaných domů v židovské čtvrti v Třebíči –
konkrétně dům v ulici Leopolda Pokorného čp. 5*

Zdroj: <http://www.trebic.cz>

2. Zadní synagoga

„Zadní synagoga byla postavena v barokním slohu kolem r. 1700 na místě starší modlitebny postavené v r. 1669 a již v r. 1693 nuceně zbořené. V interiéru je dochována cenná štuková a malířská výzdoba stěn s rostlinnými motivy a hebrejskými liturgickými texty z let 1706-07, jejíž autorem byl Arje Lejb, syn Elchanana z Jeruzaléma. K bohoslužebným účelům přestala sloužit za první světové války.“ napsala P. Večeřová (2009).

Po roce 1837 byla přistavěna na severní straně v patře nová část ženské galerie, kvůli náboženským židovským tradicím, podle kterých nesměli muži a ženy být ve svatostánku v jednom prostoru. Po první světové válce se ze synagogy stalo skladiště.

V současné době je synagoga denně přístupná pro veřejnost a nabízí ukázkou mnoha cenných předmětů používaných v občanském i náboženském životě židovské komunity.

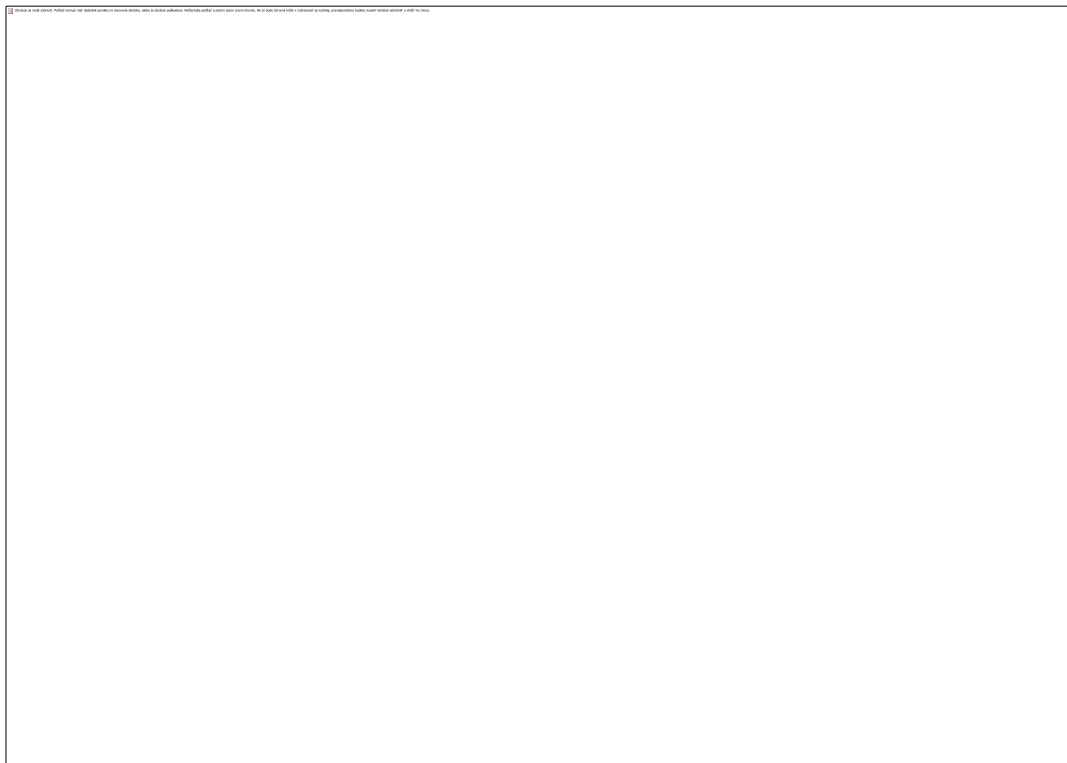
Obrázek 16: Zadní synagoga v Třebíči

Zdroj: <http://www.trebic.cz>

3. *Chudobinec*

Jedná se o původní barokní budovu se složitými vstupy z několika různých výškových úrovní, což je typický jev pro židovské čtvrti známý jako kondominium. To znamená, že dům je rozdělen na několik dílových vlastníků jak horizontálně, tak i vertikálně. Tato stavba existovala po celé 19. století, v roce 1908 ji obec nově zařídila, takže chudobinec tvořil celý areál včetně domečků kolem dvorku při Skalní ulici.

Obrázek 17: Chudobinec v židovské čtvrti v Třebíči

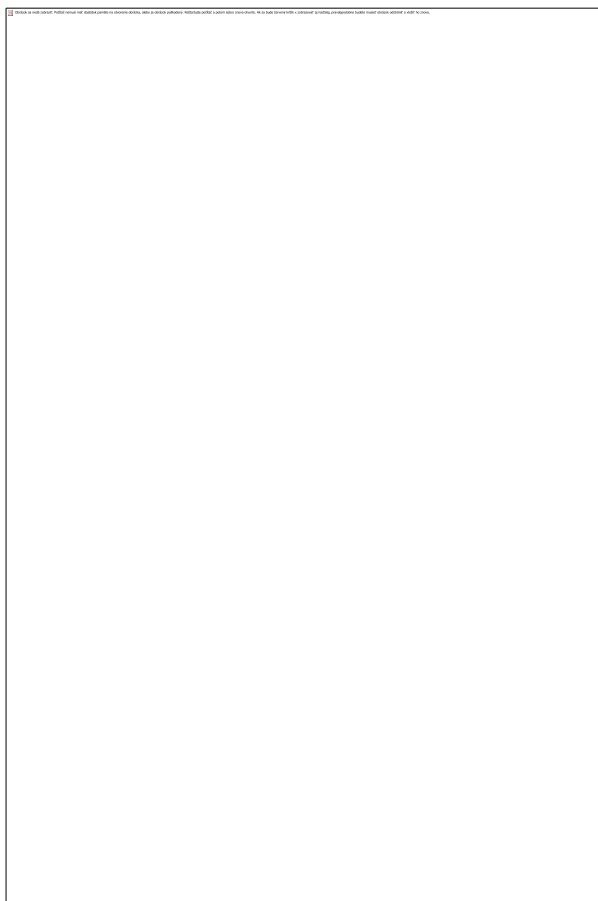
Zdroj: <http://www.trebic.cz>

7. Plzeň

Na Plzeňsku žili Židé už od 14. století a s jejich stopami se setkáme jak ve městě, tak v jeho okolí.

1. Velká synagoga

Jedná se o druhou největší synagogu v Evropě a třetí největší na světě. Od roku 1894 patří k dominantám Plzně, kde až do počátku druhé světové války žila početná a prosperující židovská komunita. Synagoga, postavena v románsko-maurském slohu, je místem s působivou atmosférou pro koncerty díky vynikající akustice, pneumatickým varhanám a horkovzdušnému podlažnímu topení, které je raritou.

Obrázek 18: Velká synagoga v Plzni

Zdroj: <http://www.plzen.eu>

8. Mikulov

V Mikulově se dodnes dochovala barokní synagoga a 90 židovských domů. Hned po Praze se jedná o druhé největší historické centrum židovského života u nás. Významný je také mikulovský židovský hřbitov a jeho část „rabínský vršek“, kde najdeme hroby věhlasných rabínů z Moravy, např. rabín Menachen Mendl Krochmal nebo kabalista Šemuel Šmelke Horovitz.

1. Židovská čtvrť

„Židovská čtvrť se vytvářela postupně od 1. poloviny 15. století na západní straně Zámeckého vrchu. Jádrem byla dnešní ulice Husova, ze které vyrůstaly po obou stranách kolmo řazené dřevěné domy.“ podle P. Večeřové (2009, str. 223).

I přes rozsáhlé demolice v minulých letech se zachovala řada domů původních židovských obyvatel, jež pocházejí z poloviny 16. století. Spousta z nich obsahuje

architektonické prvky typické pro židovské domy, a proto byla celá polovina dosud stojících budov prohlášena za nemovitou kulturní památku.

Mikulovskou židovskou čtvrtí vede naučná stezka stejně jako Třebíčí. Stezka vede centem čtvrti a má celkem 13 zastávek. Podrobně popsáno a označeno je 13 domů v bývalém židovském ghettu.

2. *Synagoga*

„Z původních dvanácti synagog se kromě Horní synagogy dochovala dnes nepřístupná Michlštetrovská synagoga (původně soukromá, později sloužila obyvatelům starobince) postavená v r. 1697 a torzo Aškenázské synagogy z r. 1675, ostatní byly v průběhu posledních 150 let funkčně zrušeny a zbořeny. Byly to například Dolní synagoga, synagoga bet hamidraš, Guttmannova synagoga, Abelesova synagoga, Řeznická synagoga nebo Ševcovská synagoga.“ podle knihy P. Večeřové (2009, str. 224).

Synagoga byla postavena v renesančním slohu v roce 1550. Několikrát byla „zničena“ požáry a dnešní podobu získala až při přestavbě v roce 1719. Na této přestavbě se podílel dietrichsteinský architekt J. Ch. Oedtl.

Obrázek 19: Synagoga v Mikulově

Zdroj: <http://www.mikulov.cz>

3. *Židovský hřbitov*

Patří k nejvýznamnějším památkám tohoto druhu u nás. K prvním pohřbům zde po vzniku místní židovské obce došlo již někdy kolem poloviny 15. století. Nejstarší dodnes dochovaný náhrobek pochází z roku 1605.

„Hřbitov byl založen v 15. století a několikrát rozšířen. V jižní části byl terén zvýšen druhotným násypem (pohřby ve vrstvách). Na rabínském okrsku jsou pohřbeni věhlasní učení moravští zemští rabíni. Hřbitov je cílem poutníků z celého světa.“ napsala P. Večeřová (2009).

Obrázek 20: Židovský hřbitov v Mikulově

Zdroj: <http://www.mikulov.cz>

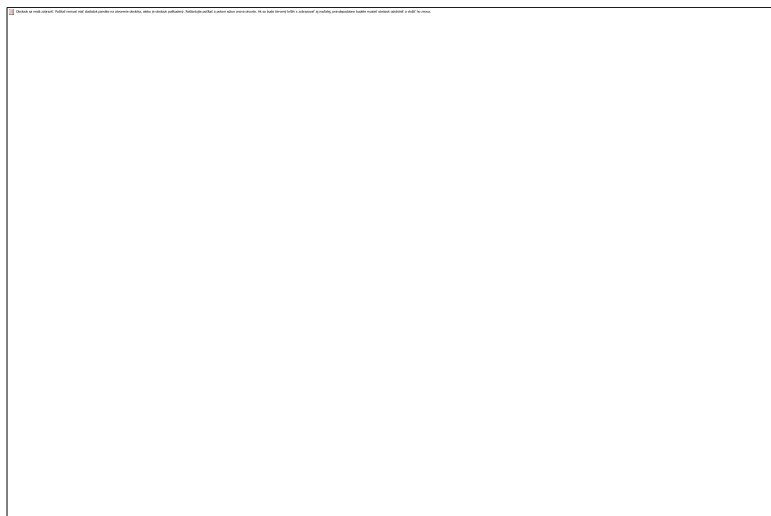
4. Mikve – židovská lázeň

Hebrejské slovo mikve je v češtině známé jako židovská rituální lázeň. Jedná se o „nádrž“ s přírodní vodou, jež sloužila k rituálnímu očištění. Mikve by měla pojmut nejmeně 762 litrů vody a měla by být dostatečně hluboká, aby umožnila člověku úplné ponoření. Muži se mají rituálně omývat před každým šabatem, ženy po ukončení svého menstruačního cyklu, před svatbou a po porodu.

Středověká mikve v Mikulově se nachází v místech, kde bylo v minulosti Lázeňské náměstí. Je popisována již ve starém zákoně. Pro její stavbu platily určité zákonitosti, takže vzhled mikve je přibližně stejný u vykopávek z biblických časů i u vzácně dochovaných středověkých lázní v Evropě, jako u novodobých zařízení.

Mikulovská židovská lázeň byla nalezena ve sklepě obytného domu, kompletně zachovalá, pouze zavalená sesutým stropem. Její stáří se odhaduje na 300 let, takže mohla vzniknout během 17. století.

Díky aktivitě Spolku přátel židovské kultury a městu Mikulov bylo opraveno předsklepí domu, vlastní mikve a byl také vybudován nový vstup do těchto podzemních prostor, a tak byla židovská rituální lázeň zpřístupněna veřejnosti.

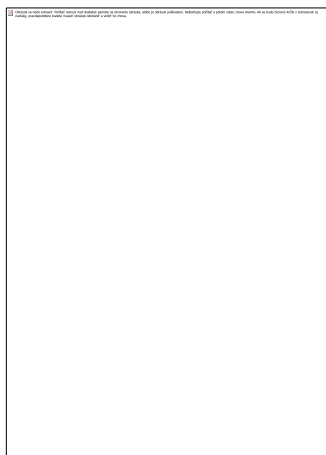
Obrázek 21: Židovská rituální lázeň v Mikulově

Zdroj: <http://www.mikulov.cz>

9. Brno

1. Synagoga Agudas Achim

Pouze jedna moravská synagoga stále slouží svému původnímu účelu. Je jí funkcionalistická stavba od architekta Otty Eislera v Brně. Ještě před druhou světovou válkou však stály v Brně synagogy tři: ta největší byla vypálena nacisty, druhá byla později zbourána komunisty.

Obrázek 22: Synagoga Agudas Achim v Brně na Skořepce

Zdroj: <http://www.zob.cz>

2. Polský templ

„Polský templ (zvaný též Polská škola) byl postaven v r. 1883 ve dvorním traktu nájemného domu v dnešní Křenové ulici. Synagoga byla založena spolkem Minjan pro východní haličské Židy. K bohoslužebným účelům sloužila pravděpodobně do doby před r. 1927. Poté byla využita ke komerčním účelům. V současné době slouží jako sklad.“ Podle P. Večeřové (2009, str. 197).

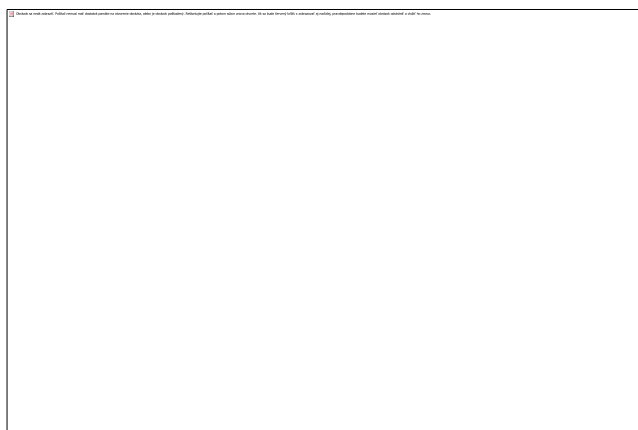
10. Holešov

1. Šachova synagoga

Holešovská Šachova synagoga patří mezi nejvýznamnější památky nejen v Holešově a okolí, ale také v celé České republice. Vzhledem k tomu, že je tato synagoga dnes již jedinou synagogou tzv. polského typu, která se takto v originále zachovala až dodnes, bývá často označována jako světový unikát. Synagoga byla postavena v renesančním slohu r. 1560 a v r. 1615 rozšířena přístavbou předsíně a ženské galerie.

„Ve druhém patře se, které sloužilo jako náboženská studovna, se dochoval dřevěný trámový strop s ornamentální výzdobou čerpající z vegetabilních, zoomorfních a alegorických motivů.“ Podle P. Večeřové (2009, str. 209).

K bohoslužebným účelům byla synagoga využívána do roku 1893 a dnes slouží jako muzeum.

Obrázek 23: Šachova synagoga v Holešově – interiér

Zdroj: <http://www.vychodni-morava.cz>

11. Boskovice

1. Židovské ghetto

„Ghetto tvoří rozsáhlý soubor budov mezi zámeckým areálem a historickým jádrem o rozloze 5 ha, sestávající ze 13 ulic a dochovaných 79 (20 z nich památkově chráněno) z původních 138 domů. Častým jevem zde bylo tzv. kondominium. Ghetto lemovalo křesťanské město po jeho jižním obvodě, kde začalo růst snad již od 15. Století v prostoru těsně za parcelami domů stojících na jižní straně náměstí. Hlavní tepnou areálu byla trasa dálkové, tzv. Doubravické cesty, kterou jeho domy obklopovaly.“ Podle knihy P. Večeřové (2009).

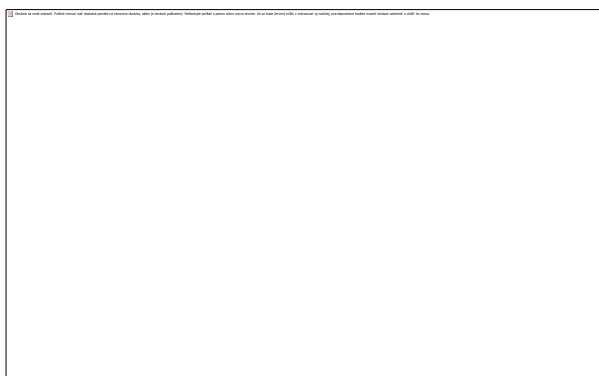
Bývalé židovské ghetto v Boskovicích patří k nejzachovalejším u nás. Prochází jím naučná stezka, která podává informace o dochovaných domech a jiných stavbách.

2. Synagoga maior

„Starou část synagogy maior postavil v r. 1639 Sylvestr Fiota, italský stavitel a pozdější boskovický měšťan. V r. 1698 k ní byla přistavěna vedlejší loď. V následujících stoletích prošla budova stavebním vývojem a získala další empírové, novogotické a moderní úpravy.“ Podle knihy P. Večeřové (2009).

Interiér synagogy zdobí malířská výzdoba stěn ze začátku 18. století. Jde o nejstarší a nejucelenější příklad tradice výzdoby synagog v českých zemích, které k nám přinesli židovští umělci z Polska. Podobnou výzdobu může u nás najít také v synagogách v Holešově, Třebíči a v mladším provedení pak v Úsově a Strážnici.

Po válce byla synagoga využívána jako skladiště, následně byla během let 1989 – 2001 zrekonstruována a nyní je využívána ke kulturním účelům.

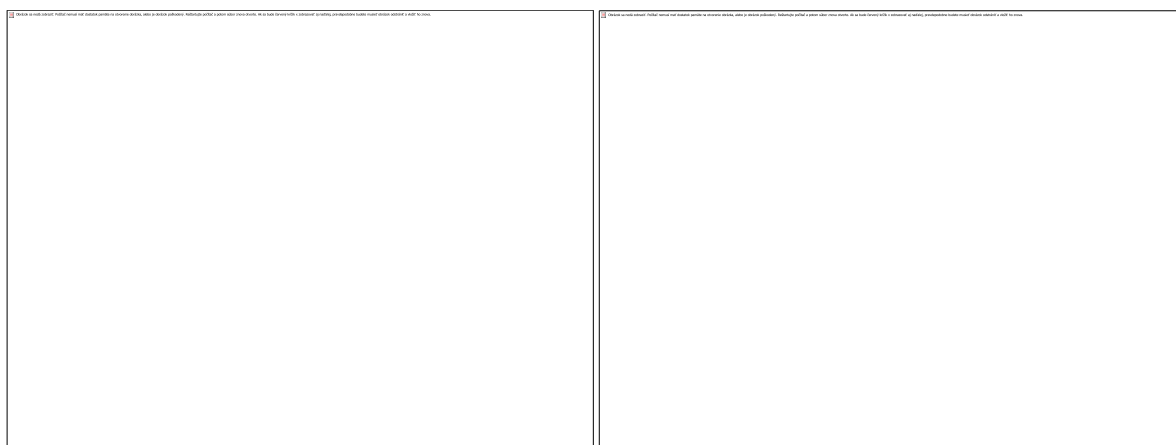
Obrázek 24: Synagoga maior v Boskovicích

3. *Festival Boskovice*

Letos se uskuteční v Boskovicích již 19. ročník unikátního festivalu, který nese název tohoto města a je věnovaný zdejší jedinečné urbanistické památce – židovské čtvrti. Festival proslul nejen kvalitní „nekomerční“ nabídkou hudby, výstav, divadelních představení, filmů či autorských čtení, ale především příjemnou atmosférou a dobrým zázemím, které si užívají jeho návštěvníci.

4. *Mikve*

Pro turisty lákavou rituální židovskou lázeň mají také Boskovice. Tato unikátní památka byla nalezena a veřejnosti otevřena poměrně nedávno. Při vyklízení sklepních prostor domku č. 3/5 v ulici U Templu tamní lidé nabyli podezření, že by se mohlo jednat o mikve. To se také potvrdilo po příjezdu odborníků z pražského Židovského muzea. Následně bylo podzemí důkladně vyčištěno, zrekonstruováno a následně otevřeno veřejnosti.

Obrázek 25: Mikve v Boskovicích

12. Uherské Hradiště

1. Synagoga

„Středověká modlitebna neznámého stáří a vzhledu se nacházela společně s židovskými domy v prostoru dnešní Františkánské ulice. Novodobá synagoga byla postavena v eklektickém slohu s převažujícími novorománskými prvky v r. 1875. V r. 1904 byla secesně upravena a nad hlavním sálem byla vztyčena kupole. K bohoslužebným účelům sloužila do druhé světové války. V 50. letech 20. století byla adaptována na kulturní dům, kde měly sídlit Slovácká filharmonie, pěvecké sdružení Svatopluk a knihovna.“ Podle knihy P. Večeřové (2009, str. 255).

V roce 1997 se tato židovská stavba bohužel nevyhnula povodni. Její provoz byl opět obnoven 8. listopadu 1999.

13. Uherský Ostroh

1. Židovský hřbitov

Stávající židovský hřbitov v Uherském Ostrohu byl založen roku 1862 v těsném sousedství hřbitova křesťanského. Před tímto rokem byli Židé pochovááni na starém hřbitově z roku 1635. V roce 1954 rozhodlo vedení města o zrušení starého hřbitova. Některé zachovalé náhrobky byly převezeny na hřbitov nový.

Počet náhrobků ostrožského židovského hřbitova se pohybuje kolem šesti set, při čemž některé z nich jsou staré více než tři sta let.

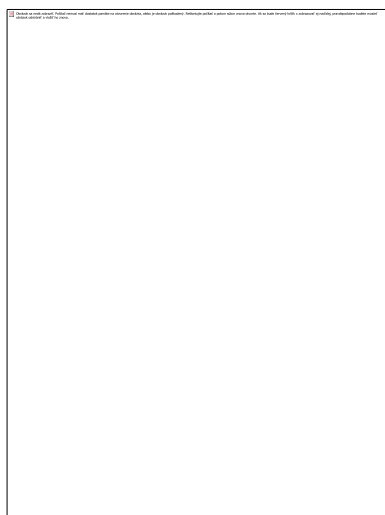
14. Strážnice

1. Synagoga

„Nová synagoga byla postavena v klasicistním slohu v r. 1804 snad částečnou adaptací z bývalého panského skladiště: To bylo patrně, že aron ha-kodeš je orientován na jihovýchod. Zcela výjimečná je skutečnost, že synagogu ze tří stran obklopuje hřbitov.“ Napsala ve své knize P. Večeřová (2009).

V roce 1870 byla synagoga renovována stavitelem Leopoldem Slovákem, přičemž průčelí získalo novorománskou úpravu.

Tak, jako většina synagog, ani strážnická židovská stavba nepřečkala druhou světovou válku bez úhony. Teprve v roce 1991 byl templ vrácen židovské obci a ta jej postupně upravila k dnešní podobě.

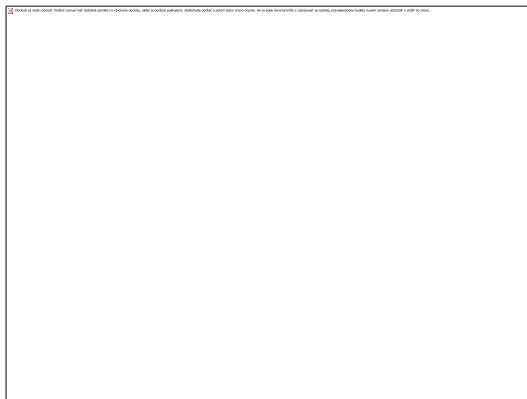
Obrázek 26: Synagoga ve Strážnici

Zdroj: <http://www.straznice-mesto.cz>

2. Židovský hřbitov

„První hřbitov neznámého stáří, snad ze 14. století, se nacházel v prostoru slepého zakončení dnešní Růžové ulice. Hřbitov byl opuštěn údajně od poloviny 17. století a zanikl snad v 18. století.“ podle knihy P. Večeřová (2009).

Nový hřbitov byl tedy založen v 17. století jako náhrada za starší pohřebiště. Poslední pohřby se zde uskutečnily po druhé světové válce. Dochovalo se asi 1500 barokních či klasicistních náhrobků, z nichž nejstarší pochází z roku 1647 a byl přenesen ze staršího hřbitova.

Obrázek 27: Židovský hřbitov ve Strážnici

Zdroj: <http://www.straznice-mesto.cz>

5. VÝSLEDKY PRÁCE A DOPORUČENÍ

1. Židovské město v Praze – Josefov

1. Srovnání návštěvnosti Židovského města v Praze v letech 2008 a 2009

Tabulka 1: Návštěvnost za rok 2008

Tabulka 1: Návštěvnost za rok 2008	

Tabulka 2: Návštěvnost za rok 2009

„Židovské město v Praze (dále ŽMP) pocítilo v roce 2009 v plné síle dopady světové hospodářské krize, která se v České republice projevila i patrným poklesem turistického ruchu. Podle údajů Asociace českých cestovních kanceláří z února 2010 navštívilo Prahu v roce 2009 celkem 3 803 000 zahraničních návštěvníků, to je o 5% méně než v roce 2008. V ŽMP, které je vyhledáváno především hosty z ciziny, dosáhl pokles návštěvnosti oproti roku 2008 celkem 6,62%, to je 40 500 návštěvníků. Přestože ve srovnání s návštěvnícky nejúspěšnějšími roky (2006, 2007) se jedná o negativní tendenci, v absolutních číslech návštěvnost roku 2009 převýšila všechna léta v období 1997 – 2003 s výjimkou roku 2000.

Kromě důsledků světové hospodářské krize měl vliv na nižší počet návštěvníků, a zákonitě i nižší výnosy ze vstupného oproti předešlým letům, i pokračující silný kurs koruny vůči dolaru a euru, což nepříznivě ovlivňuje návštěvnost zejména z USA, Izraele a Japonska. Nadále též pokračovala nová profilace návštěvníků České republiky ze zahraničí, charakteristická úbytkem návštěvníků ze západních zemí. I tyto skutečnosti ovlivnily hospodářské výsledky ŽMP v roce 2009 stejně jako skutečnost, že Praha není městem, do něhož by se turisté, kteří ji již navštívili, vraceli.

Očekávanému poklesu příjmů ze vstupného se ŽMP pokoušelo čelit řadou opatření připravených již v roce 2008, mimo jiné větší diferenciací vstupného podle různých typů návštěv (rodinné a skupinové vstupné, prodloužená doba platnosti vstupenky), zlepšením propagace a snahou získat více tuzemských návštěvníků.

ŽMP v roce 2009 usilovalo i o zlepšení podmínek pro návštěvu svých objektů. Synagogy, v nichž se nacházejí stálé expozice, proto byly označeny velkoplošnými bannery a piktogramy jednotlivých objektů návštěvnického okruhu muzea. Toto opatření jednoznačně napomáhá lepší orientaci návštěvníků.

Jako propagační akce ŽMP nabídlo několikrát vstup zdarma či za výrazně zlevněné vstupné. Stalo se tak v rámci projektů Ledová Praha, Dny Prahy 1, Pražská muzejní noc a Dny evropského dědictví. Nadále byly poskytovány výrazné slevy všem školám přicházejících do ŽMP prostřednictvím jeho Vzdělávacího a kulturního centra.“ podle výroční zprávy ŽMP z roku 2009.

2. *Pražské židovské památky využívány k výstavám a expozicím*

Židovské muzeum v Praze nabízí návštěvu svých expozic v šesti historických objektech:

Maiselova synagoga	1.
Španělská synagoga	2.
Pinkasova synagoga	3.
Starý židovský hřbitov	4.
Klausová synagoga	5.
Obřadní síň	6.
Staronová synagoga	Y
Vzdělávací a kulturní centrum	E
Rezervační centrum	R
Galerie Roberta Guttmanna	G
Referenční centrum	I
Caffee – Restaurant	C

Obrázek 28: Mapa objektů ŽMP

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

3. *Expozice*

Židovské muzeum má jednu z nejrozsáhlejších sbírek judaik na světě, která obsahuje na 40 000 sbírkových předmětů a 100 000 knih. Je ojedinělá nejen množstvím svých předmětů, ale především tím, že pocházejí z jednoho uceleného území – z Čech a Moravy. Ve svém souhrnu tak sbírka podává celistvý obraz o životě a historii Židů v tomto regionu.

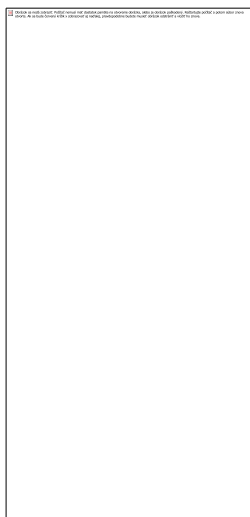
Maiselova synagoga

V současné době se zde nachází první část expozice Dějiny Židů v Čechách a na Moravě – od počátku osídlení do počátku emancipace. Tato expozice provede návštěvníky dlouhou érou počínající 10. stoletím, jež provázely staročeské glosy v raně středověkých hebrejských literárních památkách českého původu, a končící obdobím vlády Marie Terezie, kdy se po odvolání vypovídacího dekretu začalo postavení Židů postupně zlepšovat. Z neopomenutelných exponátů vystavených v Maiselově synagoze je nezbytné zmínit vzácný Pentateuch z roku 1530 a také zlacený stříbrný pohár, který podle tradice patřil rabimu Löwovi.

Obrázek 29: *Chamiša chumše Tora (Pentateuch, týdenní svitky z Proroků)*

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

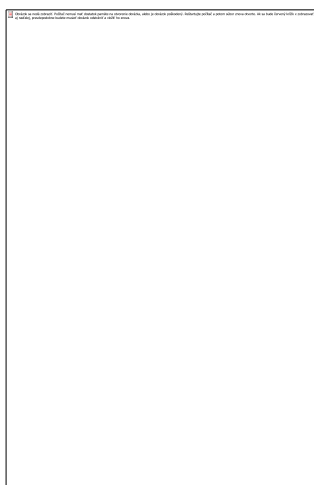

Obrázek 30: Pohár ze zlaceného stříbra za 17. Století z majetku r. Löwa

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

Španělská synagoga

V této synagoze si můžeme prohlédnout druhou část expozice Dějiny Židů v Čechách a na Moravě – od emancipace do současnosti, která navazuje na expozici v Maiselově synagoze. Tato expozice je zde pro návštěvníky otevřená již od roku 1998. Samostatná vitrína je v této expozici věnována Staré škole, kde vykonávali funkci kazatele někteří z nejvýznamnějších představitelů židovského osvícenství a vědy. Dále v této expozici můžeme vidět jak významné osobnosti židovského původu jako jsou básníci, spisovatelé, vědci nebo výtvarní umělci, tak i „prosté“ Židy například na rodinných fotografiích. Dalším významným exponátem je také pamětní lis za zrušení židovské daně.

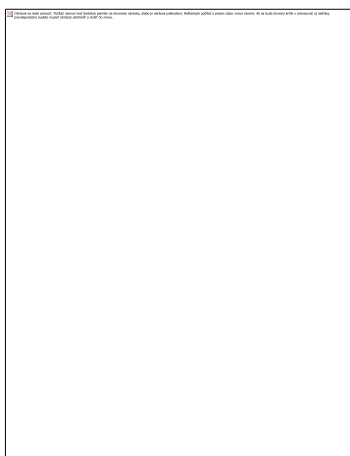

Obrázek 31: Pamětní list ke zrušení židovské daně

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

Ve Španělské synagoze je možné si prohlédnout také expozici v modlitebně v 1. patře – Stříbro českých synagog, jež je další stálou expozicí Židovského muzea otevřenou od roku 2001. Sbírku stříbra tvoří více než šest tisíc předmětů, které jsou výsledkem práce třinácti generací středoevropských zlatníků a stříbrníků.

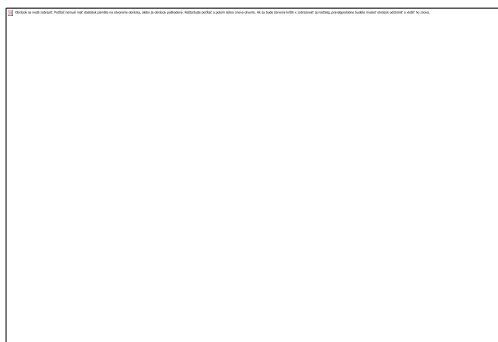
Obrázek 32: Štít na Tóru - Norimberk kolem r. 1750

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

Španělská synagoga je také místem častých koncertů. Nemusí se však vždy jednat pouze o židovské melodie, ty ale samozřejmě převažují.

Pinkasova synagoga

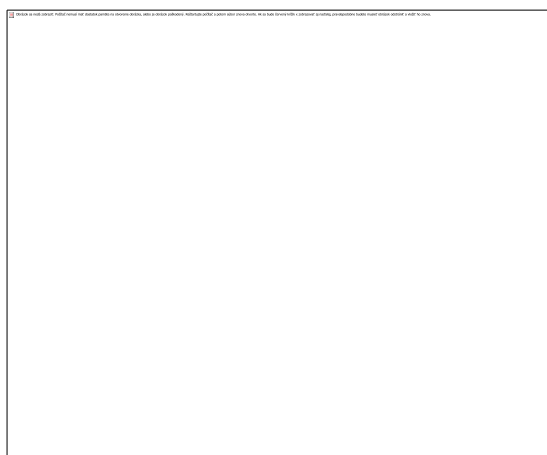
Pinkasova synagoga je věnována památce českých a moravských obětí holocaustu. Nápis, které pokrývají zdi hlavní lodi synagogy a přilehlých prostor, mají připomínat jména těchto obětí. Památník byl vybudován v letech 1954 – 1959, ale později byl uzavřen kvůli nevyhovujícímu technickému stavu objektu. Znovu otevřen byl v roce 1996.

Obrázek 33: Památník v Pinkasově synagoze

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

Na koncept připomínky obětí holocaustu navazuje také stálá expozice dětských kreseb z Terezína, která funguje od roku 1997 a je umístěna v prvním patře synagogy. Jedná se o zobrazení devatenácti oddílového příběhu židovských dětí deportovaných během 2. světové války do terezínského ghetta.

Obrázek 34: Jedna z dětských kreseb z Terezína

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

Starý židovský hřbitov

Starý židovský hřbitov skýtá svým návštěvníkům především prohlídku náhrobních kamenů, přičemž nejstarší náhrobek náleží učenici a básníkovi Avigdoru Karovi a pochází z roku 1439. Nejvýznamnější zde pohřbenou osobou je velký náboženský učenec a pedagog rabi Jehuda Liwa ben Becalel, zvaný rabi Löw, jež zemřel v roce 1609. Starý židovský hřbitov je místem odpočinku spousty dalších významných osobností židovského původu, např. Mordechaje Maisela, Davida Ganse a dalších.

Klausová synagoga

První část expozice Židovské tradice a zvyky v současné době nabízí ke zhlédnutí Klausová synagoga. Tato expozice se zabývá problematikou bohoslužeb všedních dní, šabatů a svátků. Návštěvníci se zde seznámí s charakteristikou a prameny judaismu, kterými jsou Hebrejská bible a Talmud. Můžeme zde vidět rozvinutý svitek Tóry (Pěti knih Mojžíšových) včetně ručičky, pláštíku, povijanu, štítu a nástavce.

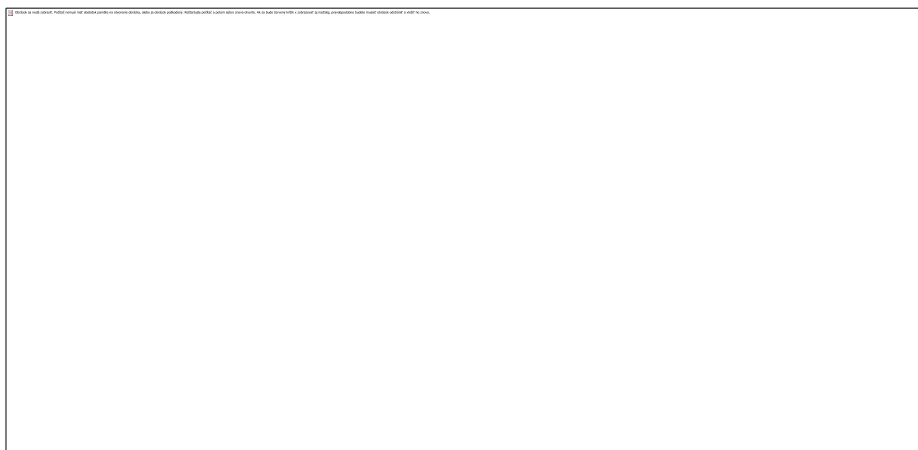

Obrázek 35: Ukazovátka na Tóru

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

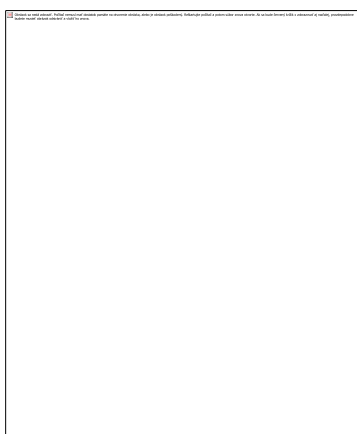
Obřadní síň

Zde si návštěvníci mohou prohlédnout závěrečnou část expozice Židovské tradice a zvyky. Hlavním námětem jsou nemoc a smrt. Unikátní jsou obrazy z cyklu pražského pohřebního bratrstva z osmdesátých let 18. století, jež zachycují pomoc bratrstva nemocným a umírajícím, rituální omývání mrtvých a pohřební obřad. Z dalších vystavených kousků je třeba zmínit džbán mikulovského bratrstva, několik iluminovaných rukopisů a kolekci stříbrných pokladniček. Námět expozice zahrnuje také židovské hřbitovy a náhrobky, konkrétně se jedná např. o fragmenty náhrobních kamenů ze 14. století a dřevěný náhrobník z roku 1836. Z dalších exponátů je nutné zmínit portréty představených, pergamenovou listinu stanov z roku 1759, volební urnu a holby používané při výročních hostinách bratrstva.

Obrázek 36: Omývání mrtvého – anonym

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

Obrázek 37: Holba pohřebního bratrstva

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

Galerie Roberta Guttmanna

Galerie Roberta Guttmanna je jediným prostorem Židovského muzea pro krátkodobé tematické výstavy. Galerie byla pojmenována po slavném pražském naivním malíři Robertu Guttmannovi, jehož výstavou tato galerie svoji činnost zahájila.

Do příštích let je naplánována v této galerii řada výstav českých židovských umělců od Emila Orlika až po Alfreda Justitze a řadu dalších známých i méně známých jmen.

Obrázek 38: Galerie Roberta Guttmana

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

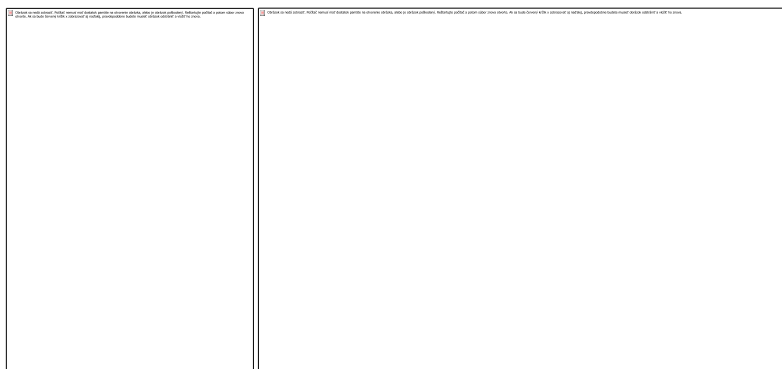
Vzdělávací a kulturní centrum

Vzdělávací a kulturní centrum zahájilo svou činnost v roce 1996 při příležitosti 90. výročí založení muzea. Ještě téhož roku bylo zařazeno do soustavy vzdělávacích zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Centrum spolupracuje s předními univerzitními odborníky a autory – historiky, judaisty, spisovateli i kulturními i vzdělávacími institucemi, např. s Památníkem Terezín, s Ústavem pro soudobé dějiny, s Karlovou Univerzitou, s Hebrejskou univerzitou v Jeruzalémě apod.

Centrum nabízí kulturní a vzdělávací programy, přednášky, kombinované pořady, dílny a cykly, určené nejen židovským zájemcům z řad žáků, studentů, učitelů a badatelů, ale i širší veřejnosti. Hlavním zaměřením programů jsou dosud jen okrajově zmíněná témata.

Tři přednáškové sály vzdělávacího a kulturního centra, s kapacitou 30, 40 a 50 míst, se nachází uprostřed bývalého ghetta.

Obrázek 39: VKC a jeho přednáškový sál

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

Židovský hřbitov na Žižkově

Židovský hřbitov na Žižkově, tzv. první izraelský hřbitov na Olšanech, byl založen v roce 1680 jako morové pohřebiště pražské židovské obce.

Je zde pochováno asi 40 000 osob, mezi nimi také spousta významných rabinů a učenců. Nejnavštěvovanějším je hrob pražského vrchního rabína Ezechiela Landaua z roku 1793.

6. ZÁVĚR

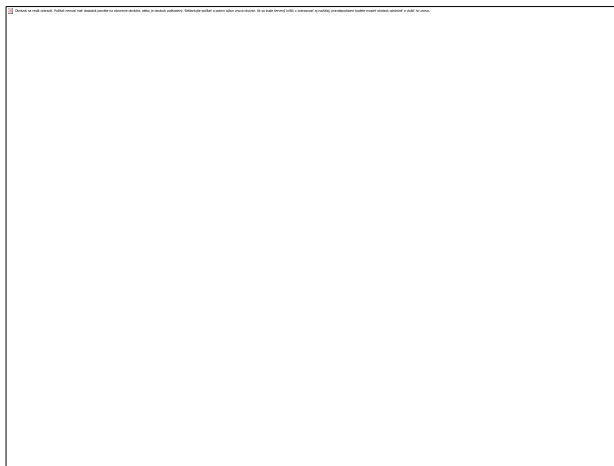
V závěru této práce bych se ráda zaměřila na „cestu“ po židovských památkách České republiky, pro kterou jsem si vybrala tři významné města s židovskou minulostí.

Třebíč

První zastávkou bude Třebíč, která byla díky svému židovskému městu a bazilice sv. Prokopa, zapsána na seznam UNESCO. Právě Třebíč je zatím poslední památkou České republiky zapsanou do tohoto seznamu. Třebíčské židovské ghetto s výjimečnou architekturou a uměleckou i urbanistickou hodnotou zahrnuje židovskou čtvrť, kde je více než 120 domů a rozsáhlý hřbitov s 11 000 hroby a 3 000 kamennými náhrobky.

Židovská čtvrť v Třebíči, zvaná také Zámostí, láká davy turistů svými křivolakými uličkami s dlažbou z říčních valounů, domky postavenými v několika stavebních slozích a prorostlé mezi sebou, miniaturními dvory, nízkými vchody, průchody, náměstíčky jako dlaň. Židovská čtvrť je jako zmenšený svět.

Významnou ulicí židovské čtvrti je ulice Leopolda Pokorného, která je pátevní ulicí města. Právě na této ulici je k vidění dochovaná barokní budova bývalé židovské radnice, pocházející ze 17. století. Typickými architektonickými prvky, které na židovské radnici najdeme, jsou valené klenby v přízemí s výsečemi a fasáda z roku 1899, jež je dílem Jaroslava Herzána. Další významnou stavbou ulice L. Pokorného je židovská škola, která byla školou zaměřenou na výuku židovského náboženství.

Obrázek 40: Ulice Leopolda Pokorného v Třebíči

Zdroj: <http://www.jewishmuseum.cz>

Další významnou a také pátevní ulicí Židovského města je ulice Blahoslavova, která se pyšní Zadní synagogou, pocházející z roku 1669 a také barokní budovou chudobince. Chudobinec je zvláštní tím, že se dělí horizontálně i vertikálně, což je jev zvaný kondominium.

Od 17. února 2011 je pro veřejnost v Třebíči nově otevřeno Židovské muzeum, které se nachází v Blahoslavově ulici přímo vedle Zadní synagogy. Pro prostory muzea bude také využit nově zrekonstruovaný dům Seligmanna Bauera. Návštěvníci se prostřednictvím vzniklé expozice seznámí se způsobem života zaniklé židovské komunity, zejména s jejími běžnými zvyky. Do budoucna Židovské muzeum plánuje vybudovat v přízemí expozici prodejny koloniálu. Dnes je zde však umístěna dotyková LCD obrazovka, kde si návštěvníci mohou vyhledat zajímavé informace z minulosti Židovské čtvrti a jejích obyvatel.

První patro muzea slouží k bližšímu seznámení návštěvníků se způsobem bydlení typické, nepříliš majetné, židovské rodiny v meziválečném období. Podkroví objektu je využito jako přednáškový sál, kde je možno zhlédnout krátkou multimediální projekci o židovském ghettu.

Zajímavý pro turisty je jistě také židovský hřbitov se spoustou neobyčejných náhrobků, z nichž nejtajemnější je v zadní části starého hřbitova a můžeme na něm číst tento nápis: „Památník na hrob svatého muže, který před devadesáti lety posvětil Boží jméno, zbožného pana Rafaela, spravedlivého blahé paměti. Jeho zásluha nechť posílí nás i příští generace. Tento památník byl obnoven 1. dne měsíce avu roku 1744.“ podle webových stránek města Třebíče.

Traduje se, že Rafael zachránil třebíčskou obec před morem. Mor ho připravil o všechny příbuzné a on sám se rozhodl zabránit dalšímu šíření morové epidemie svou vlastní obětí. Lehl si do hrobu, zasypal se hlínou a s modlitbou na rtech se rozžehnal se životem. Morová epidemie ustala jako zázrakem a Třebíčští Rafaelovi nikdy nezapomněli jeho statečnost.

Mikulov

Také Mikulov má své Regionální muzeum, které sídlí v impozantním mikulovském zámku. V jeho prostorách lze zhlédnout řadu expozic, rozdělených do čtyř okruhů, a také atraktivní sezónní výstavy. Poslední z okruhů se dlouhodobě věnuje výzkumu dějin Židů a židovské kultury, přičemž tato expozice využívá prostory tamní synagogy.

K dalším důležitým židovským památkám v Mikulově patří synagoga, židovská čtvrť, naučná stezka židovskou čtvrtí, židovský hřbitov a také mikve, jak uvádím výše.

Boskovice

Město Boskovice již v roce 1905 otevřelo své městské muzeum. Jednou ze současných stálých expozic, pro kterou muzeum využívá prostory synagogy maior v ulici Traplově, je expozice Židovské město v Boskovicích. Návštěvu synagogy je také možno spojit s prohlídkou židovské rituální lázně – mikve, která je umístěna hned naproti ve sklepě domu U Templu č.3/5.

Boskovice také nabízí tři prohlídkové okruhy židovskou čtvrtí Boskovice s průvodcem. První okruh spočívá v procházce židovskou čtvrtí s výkladem o historii a životě

Židů v Boskovicích a informacemi o významných židovských stavbách. Druhý okruh umožňuje návštěvu synagogy maior a židovské rituální lázně a ve třetím okruhu je možné navštívit kromě synagogy a mikve také židovský hřbitov.

Závěrem chci podotknout, že využití židovských památek v České republice je velmi rozmanité, ať už díky stálým či přechodným expozicím nebo jejich prostorám využívaným k mnoha dalším kulturním i jiným účelům.

Návštěvnost židovských památek je i přes stávající ekonomickou krizi dost vysoká, a to z velké části také díky zahraničním návštěvníkům. Lze tedy bezesporu říci, že jsou jedním z hlavních lákadel turistického ruchu u nás.

Prohlašuji, že

1. jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
2. beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);

3. souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
4. bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
5. bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Uh. Hradišti dne 11. 5. 2011

.....
Plné jméno studenta

REJSTŘÍK

Antisemitismus – nepřátelství vůči Židům

Asanace – soubor opatření sloužících k ozdravení životního prostředí

Asimilace – splynutí jednoho člověka nebo skupiny lidí s většinovým obyvatelstvem

Diaspora – etnická populace, která je přinucena emigrovat ze své domoviny

Dogma – výslovné tvrzení, o němž se v dané oblasti nebo určitém společenství nepochybuje

Ghetto – část města, kde žijí lidé stejného náboženského, národnostního či rasového původu

Halacha – souhrn židovského náboženského práva

Holocaust – pronásledování a hromadné vyvražďování Židů v době 2. světové války
Kolumbárium – stavba povětšinou na hřbitově určená pro ukládání pohřebních urn
Koncentrační tábory – místo sloužící k hromadné internaci nebo věznění lidí
Kondominium – území pod společnou správou dvou a více států
Mikve – rituální židovská lázeň
Protektorát – forma státního zřízení
Sionismus – ideový směr, jehož cílem bylo a je přesídlení Židů do Izraele a vybudování a udržení židovského státu
Suka – dočasné obydlí, které Židé používají během svátku Sukot
Šoa – holocaust
Talmud – sbírka zákonů a náboženský tradic judaismu
Tóra – nejsvětější kniha judaismu tvořící první třetinu hebrejské Bible Tanachu

LITERATURA A PRAMENY

1. DE VRIES, S. P. Židovské obřady a symboly, 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009. 299 s. ISBN 978-80-7021-963-8
2. FIEDLER, J. Židovské památky v Čechách a na Moravě, Praha: Sefer, 1992. 200 s. ISBN 80-900895-1-8

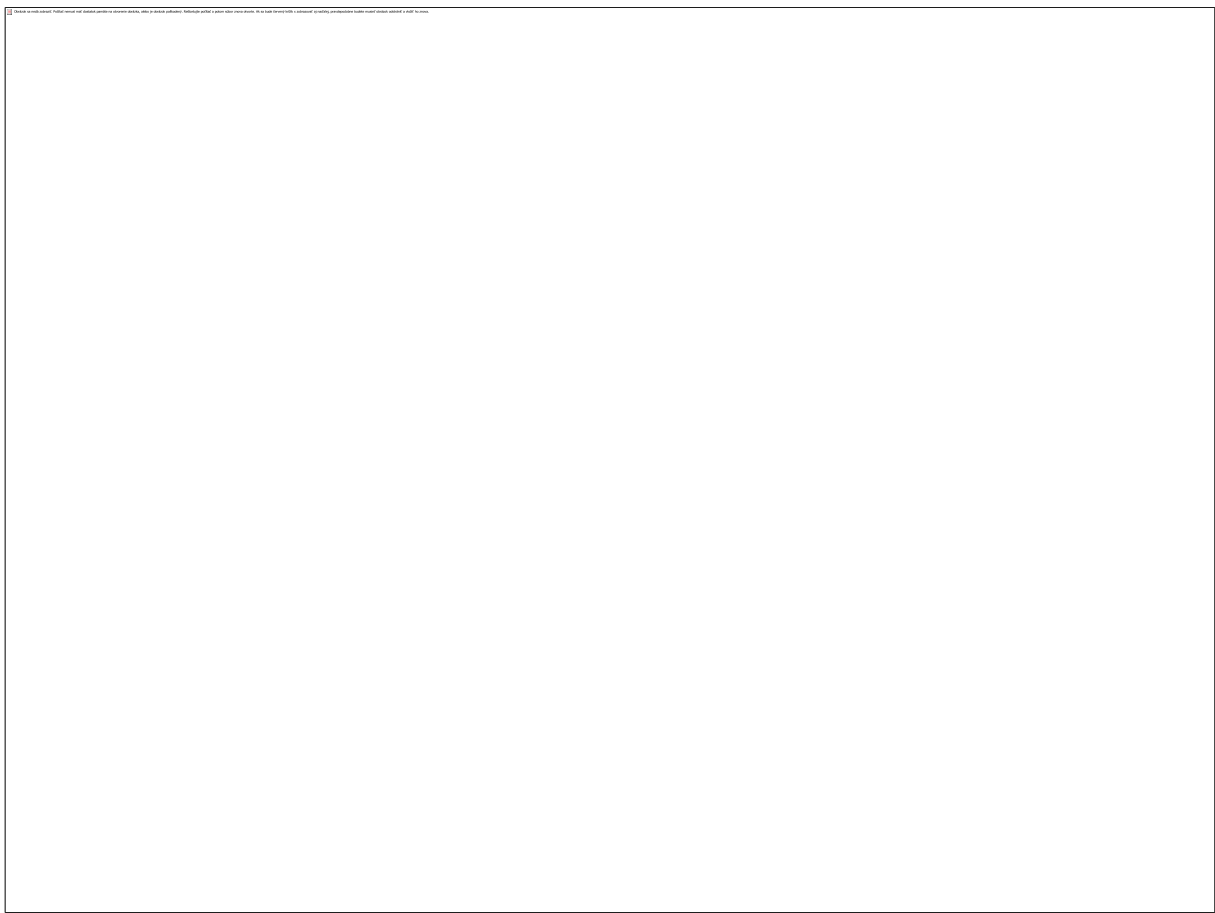
3. HAVLÍK, D. Židovské hřbitovy jižní Moravy – kapesní průvodce, Brno: Tisk. ČSCH, 1995. 65 s.
4. KLENOVSKÝ, J. Židovské památky Moravy a Slezska. 1. vyd. Brno: ERA, 2001. 218 s. ISBN 80-86517-08-X
5. PĚKNÝ, T. Historie Židů v Čechách a na Moravě. 1. vyd. Praha: Sefer, 1993. 430 s. ISBN 80-900895-4-2
6. ROZKÁŠNÁ, B., JAKUBEC, P. Židovské památky Čech, 1. vyd. Brno: ERA, 2005. 480 s. ISBN 80-86517-64-0
7. SADEK, V. Židovské dějiny, kultura a náboženství, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 59 s. ISBN 80-04-25998-7
8. SPIEGEL, P. Kdo jsou Židé. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál, 2007. 228 s. ISBN 978-80-87029-07-7
9. VEČEŘOVÁ, P. Židovské památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. 1. vyd. Praha: Olympia, 2009. 293 s., [24] s. obr. příl. ISBN 978-80-7376-142-4

10. Výroční zpráva židovského muzea v Praze z roku 2008
11. Výroční zpráva židovského muzea v Praze z roku 2009

12. <http://www.jewishmuseum.cz/>
13. <http://www.kudyznudy.cz/>
14. <http://www.trebic.cz/>
15. <http://www.google.com/>
16. <http://www.matkamest.cz/>
17. <http://www.mikulov.cz/>
18. <http://www.straznice-mesto.cz/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Židovský hřbitov Uherský Ostroh

Příloha 2: Náhrobky rodiny Diamantů v Uherském Ostrohu

Příloha 1: Židovský hřbitov Uherský Ostroh

Zdroj: vlastní

Příloha 2: Náhrobky rodiny Diamantů v Uherském Ostrohu

Zdroj: vlastní